

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204508

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81.6/1848 Accession No. T2618

Author జోసవు, బి

Title భారవి

This book should be returned on or before the date
last marked below.

భా ర వి

1941

గ్రంథకర్త :
జి. జోసపు కవి.

భారవి

కృతి స్వామి,
రాజపురసంస్థానాధీశ్వరులు, జమిందారులు
శ్రీ శ్రీ శ్రీ కాట్లూరు రామకృష్ణారావు మహాశయులు.

గ్రంథకర్త:
జి. జోస ఫుకవి
చంద్రహాస, కన్నీటి కబురు, థక్తవిజయాది గ్రంథకర్త.
వీనుకొండ.

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తవియే.

అంధ్రగ్రంథాలయ
ముద్రాక్షరశాల,
బెజవాడ.

దైవస్తుతి

ఊ॥ నిన్ను భజింప నాకడ క

నీసము దమ్మిడి సొమ్ము లేదు నా

పన్న శరణ్య! నా నొసట

పద్దెము లలైడి కేళిదప్ప “సం

పన్నుడ వాడు” వం చనెడి

వ్రాతల నెందుకొ వ్రాయకుంటి; నా

కున్నదియే సమర్పణము

నొప్పుగఁ జేసెదఁ గొమ్ము రక్షకా!

ANDHRA UNIVERSITY.

Vice-Chancellor :

W A L T A I R.

C. R. REDDY.

Dated, 26 Nov. 40.

My dear Sir,

Many thanks for sending me your Mss. for opinion.

I must congratulate you on your work, which is an excellent one and in many respects an interesting contribution to Telugu Literature. The fact that a member of the Depressed Classes has attained such scholarship and power of language is evidence of the potential excellence of those communities and is a sad and serious reflection on the loss sustained by the inhuman treatment, social, spiritual, cultural and political. to which they were subjected through ages. I am much impressed by your fine racy style. I wish your BHARAVI every success.

Yours Sincerely,

C. R. REDDY.

ప్రీతి క

ఈ కాలము పై మెలుపులకు లోభము కలది. లోభతైన భావాలకు పారాగతము లేదు. అందులో జాతీయ భావములు నిరాదరణ హేతువులు. ఆంగ్లేయ భాషాగ్రంథములలో నున్న భావములుగాని, వానికి దగ్గర భావములుగాని, అట్టి భావస్ఫూర్తి గలిగించు కావ్యరచనగాని పాప మర్యాదాపాత్రమగుచున్నది. పలుచని భావము తీర్పుశబ్దము మృదువుగా సుఖముగా నుండును. లోభతైన భావము తీర్పు శబ్దము స్పష్టతేరి భాషలోని శక్తిని వెల్లడించి పరిచయార్థకావ్యవసాయందు సుఖమున కన్న నొక హుట్టు పైదానిని, ఆనందమును, సమకూర్చును. సామాన్యులు సుఖ లోలురు. అంతకంటె పైతరగతివారు ఆనంద జిజ్ఞాసువులు. ఈ యిరుతెగల వారికి నిరుతెగల కావ్యములు రుచించును. శబ్దాడంబరము లేని కావ్య ముండదు. మౌనటితరగతి కావ్యము శబ్దాడంబరముతోఁ గూడియు లేదనిపించును. ఆ యనిపించుట జిగియు, ప్రాణియు లేకుండుట. రెండవతరగతి కావ్యమునందు జిగియు, ప్రాణియు వ్యవభాభూతములై యచ్చముగా శబ్దాడంబరములే యనిపించును.

పాఠకులలోఁగూడ ముప్పేధములు. ఒకటి జాతీయములైన పూర్వకావ్యములు చదివి భాషాభావముల యొక్క పరస్పర సంబంధ మచ్చట నుండి తెచ్చుకొని రసజ్ఞతానిష్ఠాతులైనవారు. రెండవవారు పరభాషాగ్రంథపఠనమువలనఁగలిగిన చిత్రసంస్కారము, దేశభాషయందలి సామాన్యజ్ఞానము కలిగి దేశభాషాప్రాణి వదలిన భావముల కెక్కువ వెలకట్టు

వారు. మూడవవారిని గుఱించి చెప్పసక్కర లేదు. పై నిజెప్పిన రెండురకముల కావ్యములలోను, మొదటిది రెండవరకము వారికి, రెండవది మొదటిరకమువారికి నాహ్లాద జనకము లగును.

ఈ జోన్యకవి వ్రాసిన 'భారవి' యను చిన్ని కావ్య మా రెండవతరగతికావ్యము. భారవికథ మిక్కిలి ప్రచారములో నున్నది. గరిమడుగు కామయ్యగారు, భువనగిరి విజయ రామయ్యగారు మఱియు నెవ్వరో యీ కథను గృతీచేసిరట. నేనుచూడ లేదు. కామయ్యగారి పుస్తకము శ్రీపు పాఠముకూడ జెప్పి వలయును. ఇంతలో నీ కవి యీ గ్రంథమును దెచ్చి పీఠిక వ్రాసి పెట్టుడని యడిగెను. చదివితినీ గదా! కావ్యము దివ్యముగా నున్నది. చక్కని ధారాశక్తి, మంచిభాషాజ్ఞానము, పలసనచోట్ల పోషిస్తే, మృదునైనచోట్ల నుకుమార్చునై, తెలుగులుకూర్చుట కాని, సంస్కృతములు గుఱించుటగాని యెవ్వోడి సది యుచితమై ఈ కావ్యము రసచ త్తరముగా నున్నది. అందము శబ్దదోషములు కొన్ని యున్నవి. వాని లెక్కయేమి? అర్థ రాత్రి, బావమధులు, ఉనుగతి మొదలైన రెండు మూడ దోషములతోఁ బనిలేదు. శబ్దగత దోషములు తెలిసికొనినచో సర్దుకొనవచ్చును. రసవంత మైన రచన పూర్వజన్మము నుం తెచ్చుకొన వలయును.

ఈ కవికిఁ దన కులస్థుఁడును సుప్రసిద్ధుఁడు నైన జాషువాకివి యం దభిమానము కలదు. అది యభిమానమ మాత్రమే. "మబ్బు గుఱ్ఱాలపై నబ్బురంబుగ స్వాధి

గావించుచుండు నాకాశవీధి” “చందమామకు నీకు సంబంధ మెట్లుని ముసలమ్మ కడకేగి ముచ్చటించు” ఈ చరణములు జాషువా కవితయందలి యభిమానమును జాటుచున్నవి. ఈ రెండు చరణములతో నాయన గౌరవ మాయనకుఁ జెల్లించి కన సొంత పోకడ తాను మొదలుపెట్టెను.

భారవిలో కవితాతీతములు ౨ మొదలు ౨౦వ పద్యము వఱకు వ్రాసినవారిత సౌకుమార్యములోఁ జొర్ర పతపఱచి పేలవము కాని వీధుల విహరించు చున్నది. దీనివలన నీ కవి మొక్క పద్య రచనాసామర్థ్యము విశేష మగును. ఈ శక్తి క్రిక టించిన తరువాత కవి తన కొత్త శక్తులు ముఖ నారంభించెను. ‘వ్రాణి వాఙ్మయ కావ్యపర్వశంకులు పండి రసము పండిత మర్హతలతోడ” ఈ వాదమున గీ కవి, సత్యపరిపూర్ణులు భేదము తెలియును. వ్రాణి వాఙ్మయ కావ్యములు పర్వశంకులుంటు. విమర్శకులు వానినుండి రసము పండుదు రట. ఈయన ముగ్ధులతోఁ గాండిశ్యము నై సంత మొగ్గున్నదో చూడవచ్చును.

ఇతఁడు పైపై మెరుగుగురించి కాదు. హృదయగత మాత్రు విషయములు, దివ్యార్థములు— వానిని స్పృశించు కవి. భారవి తన తల్లితోఁ జండ్రినీ గుఱంచిన కోపము చెప్పు మండగా ‘ప్రజ్ఞావహమైనది తముపిచారముతో, పగ విన్నవించెఁ గ్రోధావిల మానసుం డగుచు.” కోపముచేత సతని స్మృతియు పయి లోపించెను. ‘పండితాగ్రణియు నయ్య నపండితు నట్లు గాకొనెను.’ అంతటఁ దల్లి ‘యయ్యసఘునికేల నీపయి ననార్య గాణం బగు నీర్వ్య కల్గు’ అనెను. ఈర్వ్య అనార్యహిత మనుట

పండితుడై యపండితునివలె ననె ననుట—భారతదేశ నాగరికతా పద్ధతులు తెలిసిన పలుకుబడి.

తుదకుఁ దన తప్పు తెలిసికొని భారవి తండ్రి పాదములపైఁ బడెను. తండ్రి ‘నేటికైన శాస్త్రజన్య పరిజ్ఞాన సరణి మను’ మని దీవించెను. భారవికి శాస్త్రపరిజ్ఞాన మదివఱకే కలదు. అది వట్టి చదవు. ఇప్పుడు కావలసినది శాస్త్రజన్య పరిజ్ఞానము.

ప్రాతఃకాలమును వర్ణించుచున్నాఁడు. “కర్నక నసతి రోగశ్శ చప్పుడు సాగె నన్నమ్ము కావించు నట్టిపనికి.” ఈ వర్ణన వినుకొండలోనిది. భారవి నాటిది కూడను.

రెండవ యాశ్వాసమునందలి ౭వ పద్య మితని ప్రార్థనమైన రచనకుఁ దారాణము. ౮, ౯ పద్యములలో ఫిరదౌసిలోని జాషువాగారి రచనము పోలికగా రెండు పద్యము లున్నవి.

భారవి తన మామగారి యింటికిఁ బోవుచున్నాఁడు. ‘పడమటి జవ్వనికా నిశిత భానుఁడు పేముడిఁ జేరబోయె’ నన్న పర్ణన యెంత యనుకూలముగా నున్నచో చూడుడు. ఇందలి ౧౭, ౧౮ పద్యములు తెలుఁగు మాటల కూర్పునకు నికమాయ మాణములుగా నున్నవి.

అత్తవారి యింటి యల్లుని యునికి కష్టమగుట,

‘ఘనుడౌ నల్లుని కింక లాతుల కేమిల్ కావచ్చు నత్తింటిలో’. ఇది ‘పెంచిన ఋషులకే యిట్లున్నది, కడుపారఁ గన్న తలిదండుల కెట్లుండునో’ యన్న కాళిదాసాక్తి యంత

నిశితముగా నున్నది. తండ్రి దేవునకు మించు దేవుడట.

సుకవులకుఁ గష్టము లంటుట,

‘అర్కబింబమ్మునకుఁ దమ మంటి న’ ట్లట. భారవి
చతని యత్త గా కీనడించుచు

‘కూతునెల్లిపై మూసెడు సన్నిఖండములు పోసినతప్ప’
తన యం దున్నదనెను. ఈ పలుకుబడులు మహాకవివి. భారవి
తన్నెందరు తీట్టిన నూరకొనును.

‘కూరిమిభార్య యపూర్వ బంధపుబొందిక వెళ్ళిపోమ్మ
సక పోదమటన్న.’

తండ్రి శాపపుగతి తలఁపునకు నచ్చునట. భార్య
యొక్క యపూర్వ బంధపుబొందిక వెళ్ళిపోమ్మన్నదనుట
మహాగ్రామిమిడించుకొను రమ్మమైన కూర్పు. కిరాతార్జునీయ
కావ్య వ్యాఖ్యానము ముప్పదియేడన పద్యమునఁ జేసెను.
అందులో ‘రాజకీయపున్నీతుల మెట్లతో’ కావ్యము నిర్మించె
ననుట భారవి కావ్యమును లెస్సగాఁ దెలియుట.

భారవి యత్తవారింట సేవకుడైనాడు. “నిదుర
మంచాన కొంగును విడలుచుకొని పొలముపోవును.” ఇందలి
సొగసు పల్లెటూరి కాపులకే తెలియవలయును. రం, రం వ
పద్యములలోఁ గవిత్వమున కెంత విశ్రాంతి కావలయునో,
విశ్రాంతిలేని కవి యెంత యిబ్బందిపడునో మిక్కిలి చక్కగా
వర్ణితము లయ్యెను.

ఈ కావ్యమునకు చూడామణీభూతమైన యొక పద్య మున్నది. రెండవ యాశ్వాసము లోని ౪౪ వ పద్యము. భారవి భార్య భారవి నోదార్చునట. కన్నీటి సెల యేటి లంకలలో భర్త కాశ్రయవేదులు కూర్చును. తన పాతి వ్రత్య మను మణిసాధములో భక్తి వీటలువేయను. దుఃఖిలు టడవిలో నోదార్చు పుష్పాశ్శ తిన్నెలు కూర్చును. ఇంతచేసి తా సతసి కడుపులోఁ దలదూర్చి యేడ్చును.

ఇంతలో శాన్తినా భార్గవవారంబులు వచ్చె యువతి వర్ణము నోమకా.

‘ఓని చుట్టంబులు సేయు భీషణపు హుంకారధ్వనుల్ శేకెనో యన గర్జించెను మేఘజాల మురనై’. ఈ పద్యమంతయు నిట్లేయున్నది. కథావస్తువునకుఁ బ్రాస్తావికమైన వర్ణనకు నిట్లభిన్నాధ్యవసాయము చేయుట వర్ణనముయొక్క యవధి చేకూర్చుట. ఇందలి ౫౧ వ పద్యము ౫౬, ౫౮ పద్యము లీ కవియొక్క లోకస్వత్వమును వెల్లడించుచున్నవి. ౫౬ వ పద్యము ధారాశుద్ధి కుదాహరణముగాఁ జెప్పవచ్చును. శాప కాలము తీరిపోయి భారవి తనయూరికి ‘ఉద్దీపితచిత్తుఁడై చనె, సతీయతుఁడై ప్రతిభానమేతుఁడై’ ప్రతిభానమేతుఁడై యను మాట సంవత్సరముదాగిన తన ప్రతిభ మఱల ప్రాప్తించిన దని చెప్పుచు నాశ్వాసాంత పద్యమునందలి చివరి మాటయై యర్థమును గొల్లగొట్టుచున్నది.

ఇట్టి గ్రంథమునందలి రమ్యతలు గ్రంథాంతమువఱకుఁ జూపింప వచ్చును. అట్లు చేయుట తెలిసిన పాఠకునకు ప్రథమా

సందము లేకుండఁ జేయుట. ఇంకొక్క విషయమే వ్రాసి
యుపసంహరింతును. నర్తకుఁడు ప్రయాణము చేయుచున్న
పడన మునిగిపోయెను. అప్పుడు

జలధిం గూలిన సర్వపాంథజసయోషాసిరి సంలగ్న మం
గళసూత్రంబుల కాంతి లోకమునకుం గప్పెన్ విషాదంపు దు
మ్ముల నేడ్యము, మృత్యుదేవి ప్రతిభన్ బొంగారి విప్పార్చి భీ
తలఁ గ్రూరంబగు చూడులం బజిసి యుత్సేకించె నొక్కొక్కడిన్.'

ఈ పద్యమునందలి శోక రసాధి దేవతా ప్రేమ విష్ణు
రణమును జూడుడు. ఈయన 'కవ్యగ్రయాయి,' 'అచరణాధినిబుద్ధి,'
పరిస్కరంబుడు, 'నేమి సముద్రధంగములకు భంగము
ఘటిల్లే' మొదలైన సంస్కృతము నందలి సాగర్జనైక పలుకు
బడులకుఁ దోడు, 'నూడకు మాద యెత్తుగల మాటలతో'
'నిమ్మలము' 'చిందిలిపాటు' 'తాకిల్లుగఁ బెట్టికొన్న శదుపరి'
'తోంటి యొప్పందముచేసి' మొదలైన తెలుగు పలుకుబట్లు
గూడ నీయన భావుకత్వమును సూచించుచుఁ గావ్యము చిన్న
దయ్య నుత్తమశ్రేణికిఁ నెచ్చు చున్నవి. ఈ కావ్యము చదివి
నేను చాల నానందించితిని. జాషువాగారి సరదాసి చదివినప్పటి
కన్న నెక్కువ యానంద మనుభవించితిని. ఈ దివికి నే నేమి
యాయఁగలను? నేను మహారాజును గాను. రాజును గాను.
ధనవంతుఁడను గాను. ఒక దోపతులచావు మాత్రము పెట్టి
పీఠిక వ్రాసి యిచ్చుచున్నాను. కాని శ్రీ కాళ్ళూరు రామ
కృష్ణారావుగారు నేను కాని జమీన్దారులు గాన ఈ గ్రంథము

కృతి వుచ్చుకొని యీ కవిని సన్మానింపఁ దగినారు. రసజ్ఞుడు
ధనికుఁడైనచో, కానిచో, నున్న భేదమిది. ఈ కృతికర్తకుఁగృతి
భర్తకు పరమేశ్వరుడు దీర్ఘాయువు నైశ్వర్యము నితోధికసాహి
త్యసేవయు సమకూర్చుగాత మని యాశీర్వదించు చున్నాను.

బెజవాడ,
—౨౮-౪-౪౧.

}

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ.

— — —

విజ్ఞప్తి

పాఠక మహాశయులకు !

సుప్రసిద్ధుండుగు భారవి మహాశవి జీవిత చారిత్రంబును నేను 1931 సంవత్సరమే రచించితిని. కాని నానాటికి దేశ కాల పరిస్థితులు మాటుటం బట్టి, మానవుల బుద్ధింద్రియ పాట వంబు లంత కంతకు సన్నగిల్లి, రాజకీయాందోళనా శృంఖల పరంపరలచే గట్టునడి తృప్తి సనక కృతీమ సౌందర్యావ లోకన మోహ పారవశ్యులై ప్రాచీన సంప్రదాయంబుల గేవలము విస్మరించిరి.

అక్కారణంబున నా యనాధ కవితా కుమారికకు శరణం బొసంగు తగిన నరుండు లభింపమికి, యింతకాలం బెట్టులో కాలము గడుపవలసినచ్చె. అంతఁ గొండొకనాఁడు నా శిష్యుం డగు శ్రీయుత ఎడ్లపల్లి సాముయేలు కవి సన్న దర్శించి గ్రంథ విషయ మామూలాగ్రముగఁ బ్రశ్నించి “శ్రీ కాఘూరు వారి ధర్మ సంస్థాన విధానంబు నాతో విన్నవించి, మీ రవశ్యంబ శ్రీవారి సంస్థానము దర్శించిన మీ కోరిక లన్నియు కొనసాగ గల పని” నాతో సవినయముగ వచించె.

అంత సంతసించి నే నటు కేగి, శ్రీవారిని మద్దగ్రంథ మాధురీ మహిమాగ్లన వీచికా డోలికల నూగించితి. అంత సమం దాసందాతిశయంబునఁ దొప్పదోగి, కృతిని స్వీకరించి మాస్వం బును, పట్టుపీతాంబరంబుల బహూకరించి, సన్నాసంద భరి తాంతఃకరణునిగ నొనర్చిన రాజపూజితులును, వదాస్య శేఖరులు

కరుణాసమన్వితులు, సాక్షాత్పంభావ సరస్వతీ తేజోవిరాజ
మానులు, భాషా పోషకులు నగు శ్రీ శ్రీ శ్రీ కామ్యుగు
రామకిషన్ రాయ రాజేంద్రునికి, భాగ్య నాజ్జ జవదాటి
యెఱుంగని పుణ్యమూర్తులు, సత్య సంఘములు నగు శ్రీ శ్రీ శ్రీ
యుమామహేశ్వరరాయ మహీపాలునికి పరాత్పరుఁ డిశోఽధి
కై శ్వర్య సౌభాగ్యంబు లొసంగి నా చంద్రతారార్క స్థాయిగ
వర్ధిల్లు జేయుగాత. అత్యంత ప్రేమరసంబుచు నామైఁ గురి
యించి యనేసితిమి సత్కరించి కాపాడుచున్న శ్రీ శ్రీ శ్రీ
భట్టిప్రోలు సూర్యప్రకాశరావు పంతులుగారికి, శ్రీ చదల
వాడ జంగమయ్య చౌదరిగారికి, శ్రీ జాస్తిరామకోటయ్య
చౌదరిగారికి, శ్రీ నాదెండ్ల సుబ్బయ్యచౌదరిగారికి నే
నెంతయో కృతజ్ఞుఁడను.

కవినరేణులు బ్రహ్మశ్రీ విశ్వనాథ వేంకటేశ్వర
శాస్త్రివారికి నే నెంతో విధేయుఁడను.

ఈ సవీన యుగంబున నే సర్పించు మత్కవితాకుమారి
కను మన్నించి ననుఁ బోత్సహింప విద్వత్కవులకు సమస్సు
లర్పించు,

వినుకొండ

బుధజన విధేయుఁడు.

జి. జో స పు క వి.

కృతి స్వామి:

పదాన్యశేఖరులు, రాజపుర సంస్థానాధీశ్వరులు, జమీందారులు,

శ్రీ శ్రీ శ్రీ కాళ్లూరు రామకిషన్‌రావు మహాశయులు.

కృత్యవతరణిక

- గీ. కట్టమంచికులీనుడు కవివరుండు
బహుళ మేధావి విజ్ఞాన వార్ధి, యతి ద
యాభు, రామలింగారెడ్డి యతుల కర్తి
దలచి నుతియింతు వారి పాదాల కెఱుగి.
- గీ. పరగ విజ్ఞాన మధువులఁ బొటజిమ్మి
తెలుఁగు కవికుమారుల నోట కలిపి పోసి
జగము నలరింపఁజేసిన సత్కవీంద్ర
ఘనులు తిరుపతి వేంకట కవులఁ గొల్తు.
- గీ. ప్రీతి నుతియింతు కవిరాజు విశ్వనాథ
సత్యనారాయణాఖ్యు ప్రశస్త కవిత
నెఱిగి, యభినవ తిక్కన బిరుదువాని
గొల్తుఁ దాపి ధర్మారాయఁ గోర్కెదీర.
- సీ. వెల్లంకి సుబ్బయ విద్వద్వరేఃస్యుని
పాదపద్మంబులఁ బ్రస్తుతించి
వేద స్వరూపుండు వెల్లంకి నారాయ
ణాఖ్యుని మదిని ధ్యానమొనర్చి
రాయప్రోలు చిదంబరము శాస్త్రిని భజించి
జానకిరామయ శాస్త్రిఁ దలచి
గోపాల కృష్ణ సద్గురుని దలంచి మా
ర్కండేయ శర్మను గాంక్షఁ దలచి

గీ. క్షీతిని గౌరావర్ణుల రామకృష్ణకవిని
 సత్యశాలి సీతారామశాస్త్రి కెఱిగి
 సరస జంధ్యాలకులజుండు సాంద్రీ యశుఁడు
 నిశ్చలుండు సుబ్రహ్మణ్యుని భజించి
 సరగ మల్లాది వేంకటేశ్వరుని దలఁతు.

మ. గురునై పాలకుడై బుధుండయి ననుం
 గుం బ్రాపణీయుండునై
 గురువిద్వాంసుఁడునై కపింద్రుఁడయి వా
 కుంగాంతసూనుండునై
 ధర నొప్పారు దయామయుండు నగు బం
 దా సూర్యనారాయణుఁ
 గరమొప్పక నుతియింతు బ్రతిపువ్వుకా
 న్కల్ నిత్య మర్పించుచున్.

శా. త్మా నుద్యత్కపు లెన్న నాశుకవి స
 మ్రాడంకముం గాంచి పృ
 జ్ఞానిష్ఠాతలునై వధానశత ము
 త్సాహంబునం దీర్చి వి
 ద్యాసీరేజవిలోచనాకరుణ ని
 త్యం బొప్ప కొప్పంపువార్
 నా నెయ్యంపుగురుల్ భజించెద మహా
 నందం బమందంబుగన్.

గీ. బాల్యమిత్తుండు నా సహపాఠకుండు
వాఙ్మయాభీష్టలోలుండు, పండితుండు
బావమఱియు కంభముపాటి రంగ
రాట్కవిని గొల్తు పుష్పహారాలతోడ.

గీ. శబ్దశాస్త్రమ్ము ఛందమ్ము సరగఁ జెప్పి
బాగు నోగుల సవరించి బాల్యమందు
నలరు నీతుల నేర్పించినట్టి నాదు
చిన్నిపిత యబ్రహమును సన్నుతింతు.

గీ. ఆంధ్ర క్రైస్తవ జగమునం దాదియందు
నవ్యకవితంపు సింహాసనంబు నెక్కి
పాలనముఁ జేసి పున్నెంబుఁ జాలగొన్న
బీరినిడిమోషె సత్కవిఁ గోరి దలఁతు.

కావ్యపఠనంపు టాసక్తిఁ గలుఁగఁజేసి
యాహహోహల జ్ఞానంపుటుగ్గు కొంత
చిఱుతప్రాయానఁ బోసిన శ్రేష్ఠుఁడైన
జాషువ కవీంద్రుని మదిని సన్నుతింతు.

కృతిస్వామి వంశ ప్రశంస

శా. శ్రీరాజుల గ నాంధ్రదేశమున ని
 స్సీమ ప్రభావాధ్యుడై
 భూరిఖ్యాతి విరాజమానుడయి న
 మ్రోద ప్రభానుండునై
 కారుణ్యంబుధి యం చనంబరంగు శ్రీ
 కాళూరు వంశోద్భవుఁ
 శ్రీరాముం డొగి నోముత స్సిరులతో
 శ్రీరామకృష్ణప్రభుఁ.

1

మ. భువి నాత్రేయసగోత్రపావనుడు సం
 పుల్లెద్ద కాళూరు వం
 శ్యవతంసుండు వదాన్య పూజ్యుడు యశ
 స్సాంద్రుం డమాత్యుండు పీ
 రవరేణ్యుండు కవీంద్ర పోషకుండునై
 లక్ష్మీశదేశాయి సం
 భవ మొందెన్ సరివారతా దొరలు వ
 హ్వ నాగ రాజాదృతిఁ.

2

ఉ. సత్యవచఃప్రభానుడు వి
 శాలగుణాకరు డా నృపాలు డా
 దిత్య సమాన తేజులను
 దివ్యగుణోన్నతులైన పాపయా

మాత్య వదాన్య శేఖరుని,
 మానిత వాక్చయశాలి యప్పయా
 మాత్యుని, వేంకటప్పయ య
 మాత్యుని, గాంచె ది)మూర్తులంబలె.

సీ. ఆ నేత గర్భాన నానందనిధి 'జోగ'
 రాయ దీక్షిత' మహాప్రభువరుండు
 సరసుండు 'శ్రీరామచంద్ర రాడ్విభుండు' 'దే
 శపతి' 'సీతారామ' సాంద్రయశులు
 'లక్ష్మీ నృసింహుండు' లాలిత భాగ్యోన్న
 తుండగు 'రంగారావు' పుడమితేడు
 ధీరుండు రసికుండు దేవేంద్రసముండు 'వేం
 కటరావు నృపుండు' నిష్కల్మషుండు
 'శేషగిరిరాయ భూజాని' చెలగి యష్ట
 దిగ్గజంబులో యన పుట్టి దిక్కు లాక్క
 మించి జయపతాకాల నాటించి పృథుల
 కీర్తి గాంచిరి విభులు దిగ్దేశములను.

4.

సీ. వ్రాయించె దనకీర్తివనిత తోషింప ది
 గ్దంతి దంతాలపై, దనచరిత్ర
 ప్రకటించె దన భుజాపతిను యద్భుతముగా
 వైరుల గుండియల్ పగిలిపోవ
 నాటించె నెత్తెన కోటకొమ్ముల మీఁద
 సమదశాత్రువ శిరస్సంచయంబు

శాసించె దన శౌర్యసాహసంబులు సర్వ
 జయలక్ష్మి హర్ష బాష్పములు రాల్ప
 కలఁతఁగొనఁ జేసె వార్ధి మేఖల ఖలారి
 కాండముల నుగ్గునూచంబు గాగఁ జెలఁగి
 రాజధర్మ ప్రకాశికా గ్రంథకర్త
 దివ్యగుణుడు 'జోగారాయ దీక్షితుండు'.

5

మ. గతజన్మంబు తపస్సు పండెనన జో
 గారాయ గర్భాన పూ
 జిత 'రాజేశ్వర రామకృష్ణవిభుల్'
 శ్రీమించు 'గోపాల భూ
 పతియు' న్బట్టి విశాలరాజ్యమును సం
 పాదించి స్థాపించి కీ
 ర్తినిం గాంచిరి దిక్కులం దమిత దో
 ర్వీర్యం బవార్యులుగా.

6

సీ. ఎదురాడు శాత్రువ మద మడంపఁగఁ జాలు
 శక్తి సంపత్తి విశారదుండు
 అర్ధారిజనుల దీనాలాప మాలించి
 కాపాడ యత్నించు ఘనయశుండు
 దిక్పటంబుల గెల్చి తీండించి విజయ రం
 భల పెండ్లి యాడిన మహిత యశుండు
 బహుళకష్టంబులు పైకొన్న లేదని
 పలుకని ధర్మ విభాసితుండు

సత్య వాక్యంబునఁ హరిశ్చంద్రస్థపతి
ధర్మగుణమును విడువని ధర్మరాజు
పరమభక్తుండు కవిరాజు పండిత జన
మండితుండు రాజేశ్వర మనుజువిభుఁడు.

7

గీ. అమ్మహాత్ముఁడు 'జోగరాయాగ్గిగణ్య
రామచంద్ర' సీతారామరాయ విజయ
చంద్రరావు'లనియెడి ప్రశస్త పుత్ర
వరులఁ గాంచెను జగముపై భాసిలంగ.

8

తే. జోగరాణ్ణిపు సోదరస్తోమ మందు
సప్త సంఖ్యను వెలుగొందు శౌర్యరాశి
దత్తుగాఁగొనె జోగరాట్టనయు లందు
శ్రేష్ఠుఁ డగు రామకృష్ణుని చెన్నుమీఱ.

9

ఉ. శ్రీలకు నాలవాల మని

చెన్నలరారెడి కొండపల్లివం

శాలయ రత్నదీపపు య

శంబు గడించియు, హేమచంద్ర భూ

పాలుని, సత్యవాక్య పరి

పాలితు వేంకటరాముఁ గాంచి గో

పాలధరాధినాథుఁ డిల

భాసిలె స్వీకృతి వంశమొప్పఁగఁ.

10

క. శ్రీరామచంద్రునకు న

స్వారాయం డిఖల సుకవి వంద్యుడు, కరుణా

దారుడు మురళీధరుడు

ధారిణి జన్మించి యశము దాలించి రెంతక.

1

సీ. ఆశ్రయించినవారి సందక్షేర్పుటెగాని

పల్లెత్తి పొమ్మని పలుకడెపుడు

శరణన్న వారలఁ గరుణించుటెగాని

పరుషంపు టుక్తులఁ బలుకడెపుడు

బీదసాదులఁ జూచి ప్రేమించుటెగాని

చండాలుఁ డని నెట్టియుండఁ డెపుడు

కాపు కా వను వారిఁ గడకుఁ జేర్చుటెగాని

కోపాన సాధింప గోరఁ డెపుడు

గీ॥ కవి జనంబుల మిక్కిలి గారవమున

రక్షణమునేయు చుండును, రామచంద్ర

పుత్త్రరత్నంబు తోడతఁ బుడమియందు

రాజిలుచునుండు శ్రీయప్పరాడ్విభుండు.

12

గీ. పండితాదరణంబు స్వాభావికంబు

యాచకులఁబోచు దీక్ష నిత్యవ్రతంబు

సాధు సజ్జన సహవాస సౌఖ్యవాంఛ

ఔర ! శ్రీ మురళీధర వీరమణికి.

13

మ. జలధీశానుఁడు చందుఁగై వడిని నం
 చత్ప్రీతినంభూత మో
 దలనద్భంగచయాల పొంగుచును నీ
 తారామ చంద్రాగ్ర భూ
 తలనాథోత్తముఁ గాంచి వాసిఁగొనె నీ
 తారామ భూపుం డిలన్
 వలమే? వర్జన నేయ కీర్తి మహిమన్
 ధాతృస్థలం బంతటన్ .

14

సీ. ఆశావధూటిని నలరించి కీరితి
 పుస్తైఁగట్టిన మూల పూరుషుండు
 ధర్మదేవతపేరు ధాతృలోఁ జాటించి
 మును వ్యాప్తిఁ జేసిన పూజితుండు
 కవితాకుమారిని గని ముద్దు లొలుకంగఁ
 బోచిన యభినవ భోజరాజు
 నిరుపేద జనులపైఁ గరుణారసామృత
 హోదినిఁ బాఠించి నట్టి ఘనుఁడు
 ఆంధ్ర గీర్వాణ హూణవిద్యావరుం డ
 టంచు దిశలందు భూరివిఖ్యాతి నొంది
 మూఁడుప్రోద్ధులు పండితుల్ ముదము నొంద
 ప్రతిభఁ గాంచెను వేంకటరాయ విభుఁడు.

15

గీ. పృథిత మతి యైన వేంకటరాయనృపతి
 రామకృష్ణ నరేశ్వరు ప్రేమ దత్తు

గొన్న మీదటఁ బుట్టె నకుంతయశఁ డు
మామహేశ్వర విభుఁడు సుత్రామ భోగి.

16

మ. అనురాగంబును సత్కవీంద్రతతియం
దాసక్తి, దాతృత్వమం
దున పావీణ్యము దైవభక్తి పరతత్
దోర్వీర్యముగ్ గల్గి వా
సిని జేకూర్చిరి రామలక్ష్మణు లనన్
శ్రీరామ కృష్ణాఖ్యుఁడున్
వినతుండైన యుమామహేశుఁ డెపుడున్
విస్తార సఖ్యంబునన్.

17

సీ. తన దాసమహిమను విని స్వర్గలోకాన
కర్ణుని హృదయంబు కలఁత బాటె
తన యశఃకాంతను గని బిడొజుండు స్వా
గత మిడె నెదురేగి కౌఁగిలించి
తన ధర్మశీలత విని నాగరాణ్యుని
గురియించె పూవుల కొత్తవాన
తన శౌర్యపటిమను విని దేవసభలోన
భీష్ముఁ డాశ్చర్య సంవృతుఁడు నయ్యె

గీ. తన ప్రశస్త ప్రసన్న వాక్తండ మరసి
సాంద్రఘనసార నీహారచంద్రసార
మెల్ల నొలుకంగ నొకమారు ఫుల్లవదనుఁ
డగుచుఁ జెలువొందు తన యమాత్యకుల మెన్న
ధరణి శ్రీ మదుమామహేశ్వరవిభుండు.

18

కృతి స్వామి వ్రశంస

గీ. అనఘుఁడైన యుమామహేశాఖ్యస్సపతి
కన్నయై మత్కృతీశుఁడైనట్టి రామ
కిషనురావు స్పృహలు కిల్బిషవిదూరు
గూర్చి యొక్కింత నిచట వాక్కుత్తు భక్తి.

19

సీ. దారిద్ర్య జనుల కే ధన్యాత్ము నాదర
ణీయపుం జూపు పెన్నిధులరాశి
ఆర్తజనాళి కే యర్థవంతుని దివ్య
దర్శనప్రాప్తి రత్నాలమూట
కార్యార్థి జనుల కే ఘనుని వాక్కులు సదా
సమసిహాసని శిలాశాసనములు
ఆంధ్రదేశాని కే యమలాత్ము పేరీవి
కరుణా సమన్విత కల్పవల్లి

గీ. ఏమహాత్ముని కీర్తి కవీంద్రులెల్ల
నిముస నిముసంబు కావ్యగర్భముల వ్రాసి
తలఁచుచుందురు నట్టి శ్రీధర్మమూర్తి
రామకృష్ణుని నెన్నతరంబె ? జగతి.

20

సీ. వాసింఁచె నెవ్వని వాసి సంపదగి తావి
మిన్నేటి కొందమ్మి మేడలందు
వ్యాపింఁచె నెవ్వని వరదాన జలము భా
గీరథీతటినిలోఁ జేరుదాక

ప్రవహించె నెవ్వని పరమశాంతిరసంబు
 శిబి మహాత్యాగ పసిద్ధభూమి
 దర్శించె నెవ్వని ధర్మవాణి కవుల
 కావ్యాల కన్నె చక్కందనంబు

గీ. దశదిశావలయంబు విస్తార కీర్తి
 యలమి యెవ్వని స్తుతీయించి దలఁచుచుండు
 రట్టి శ్రీరామకిషను ధర్మాగ్రగణ్య
 మహిమ వర్ణింపఁ బూనని మనుజుఁ డున్నె ?

21

చ. తపముల నేమి జేసిరో ? వి
 ధాతను గూరిచి ప్రాగ్భవాన రా
 జ పురము రాజ్య లక్ష్మీయు, పృ
 శస్త్రయనం దగు కావ్యకన్యయున్
 విపుల యశుండు ధీచర ద
 భీష్ట ధురంధరు రామ కృష్ణ భూ
 మిపతిని భర్తగాఁ గొనఁగ!
 మేదిని శాశ్వతమై వెలుంగఁగఁ.

22

సీ. పూర్వోత్తర రసాంబుపూరవాహినల పృ
 క్కవిడిది సాధంబు కాంతితోడ
 బ్రహ్మతేజం బుట్టిపడు మోమున సమాత్య
 సంస్థిత మందహాసంబుతోడ

అరుల గుండెలు వీలి యడరంగ చాల ప
 నందైన కోర మీసాలతోడ
 కవి పండితుల ప్రేమ గాపాడ దీక్షచే
 గట్టిన దాన కంకణముతోడ

గీ. నూత్న నిర్మిత శోభచే నుసుముచున్న
 రాజపురపాలకుం డైన రామకృష్ణ
 రావు విలసిల్లు నిద్రారాజ్య మెల్ల
 ఒకడె పాలింపగా జాలు నుక్కివుండు.

23

ఉ. యాచకు లెంద రేని యుద

యాస్తమయాంతము తెంపు లేకయున్
 యాచన చేసినన్ విసిగి

యాగ్రహ మొందక చిత్తగించు లే
 తోచినబుద్ధి, లేదనెడి

తొందఱమాటలు రావు నోట తా
 నోచిన నోములెట్టివా? క

నుంగొనఁ దొల్లిటి జన్మ మందిలన్. 24

గీ. కాననంబుల కరుదెంచి కష్ట మనక

ఓషధులఁ దెచ్చి నూరించి కాసుసొమ్ము
 ముట్టకను ధర్మవైద్యంబు ముదముఁ జేసి
 ఘనతనొందెను సరి భిషగ్వరులు మెచ్చు.

25

చ. ఇడుమలు తెప్పలై బరువు
 లై త్రి కలంతను బెట్టుచుండినం
 గడగి హితాళికెల్ల నుప
 కారమొనర్చుట కాలసింపఁ డె
 ప్పడును, విశాలనద్గణ వి
 భూతి పరంపర జన్మతోడ నే
 ర్పడియెను రామకృష్ణునకు
 వల్దనఁ బోవవి జీవితంబునకా.

26

సీ. కుండలీందుని కృతిఁగొని తన్విదీర హ
 ర్షించినట్టి మనుమసిద్ధుఁ డేమొ?
 కాళిదాసుని ముద్దుకవితాకుమారిని
 రాజులఁ జేసిన భోజుఁ డేమొ ?
 పెద్దనార్యుని మంచి ముద్దు పోకడల నా
 రసి మురిసిన దేవరాయ లేమొ ?
 భట్టమూర్తికలంబు గుట్టునెఱింగిన
 రసికుండు తిరుమల రాయ లేమొ ?

గీ. పూర్వజన్మాల; కానిచోఁ బూజ్యకవుల
 కావ్యకన్యల భావంపు గతుల నెఱింగి
 సత్కరించెడి విధ మెట్లు సంభవించు
 రామకృష్ణసమాహ్వయ రాజమణికి.

27

గీ. జనక మార్గావలంబివై సత్కవీంద్ర
వరుల దీవన గడియించి పృబల కీర్తి
గాంచి, యాయురారోగ్య భాగ్యాల బడసి
వరలుమయ్య రాజేశ భూపాలబౌల.

28

సీ. అల త్రిమూర్తులకు నుయ్యాల గల్పించి జో
యని పాడు ననసూయ కక్క యేమొ?
పతిభక్తి యువతిసంతతి కుగ్గు పోసి
సీతామహాదేవి చెల్లె లేమొ?
పతిమేన మనము దాపటి సగంబని పల్కు
గిరిపుత్రికకు ముద్దుమఱద లేమొ?
మాంగల్య శోభసుమ్మా కార్యసాధనం
బను రతికి నేస్తురాల యేమొ?

గీ. అనగ ధరనొప్పి త్యాగభాగ్యంబు స్థైర్య
సంపద విశాల దాతృత్వ సహన భక్తి
గలిగి రామకిషను పత్నిగాగ వెలసె?
నమలగుణశీల శ్రీకమలాంబ దేవి.

29

సీ. ఎందాక హరిణాంకుఁ డినుఁడు సక్షత్రాదు
లాకాశవీధి జెన్నారు చుండు
ఎందాక మాధవుం డిందిరాశ్లేష సా
ఖ్యానంద కలశాబ్ధి గ్రాలుచుండు

ఎందాక ధాత సహిష్ణువునై పల్కు
 సతితోడ మురిపెముల్ నల్పుచుండు
 ఎందాక నా శర్వుఁ డింపుతో నుమ వామ
 భాగార్థచార్యై వరలుచుండు

రహిని నందాక తన కీర్తిరమ వికాస
 పరిమళము చిక్కు లందున ప్రజ్వరిలఁగ
 రాజపుర మేలు గావుత రామకృష్ణ
 ప్రభువుఁ లాయురారోగ్య సంపదలతోడ.

భారవి

ప్రథమాశ్వాసము

ప. అణువును గొండగాఁ బెనుప

నాకసమున్ లసమాత్ర సేయ నే
చ్చును గలఁ డౌచు; రాచటిక

ముం దొలఁగించి నరేందున్ నై సఁ దా
నణఁచి బికార్మయై తిరుగు

సత్సరింప; జగంబు విస్మయం
బుసఁ గనుగోఁగ; సత్కవియ

పో; పశుహండు మనీష పెంపునన్.

1

సీ. మబ్బుగుఱ్ఱాలపై నబ్బురంబుగ స్వారి

గావించు చుండు నాకాశవీధి

పుష్పామల హరించి పొగరెక్కి తిరుగు లే

గాడ్చు క్షణభ్రాతృజ్ఞ గలిసియాడు

“చందమామకు నేకు సంబంధ మెట్లని

ముసలమ్మ కడకేగి ముచ్చటించు.

లలలతాఁకుడుచేతఁ జెలఁగెను నీటితుం

పురులను తత్సూర్య చరిత మడుగు

గీ. ప్రకృతి కాంతారచిత భవ్యపాతశాల
నొజ్జయాచుఁ గళాధుల కూహ లందఁ
జేయుచున్ దివ్యగీతికల్ వ్రాయఁజేసి
వాణి బాడించు నాకాశవీణ మీఁద.

2

గీ. కవన మనువేరి దివ్యచూ ఖనిని మేలి
పలుకు రవలను గడియించి భద్రపఱచి
వాఙ్మయపు టంగడుల సూరివర్తకులకు
వాసిగా విక్రయించు సలీసు వెలకు.

3

చ. ప్రవిమల కావ్య సాధముల

భాసుర నూతన భావచిత్రముల్

జవరసగాఁగఁ దీర్చుఁ దన

చాతురి యే తటి ఖ్యాతి నొంద, భూ

ధవబుధరాజ సద్రసిక

తండము లీతనితోడ నాటిగా

రవని యటన్న సత్కవుల

యద్భుత చాతురి బుద్ధి నెన్నఁగఁ.

4

గీ. సుకవి రాజస్య రచితనిస్తు లితపద్య

మొక్కటియెగాకి నశియింప కున్న దేది?

సత్కవీశ్వర కృతకావ్యచయమె లోక

మగదు నా చంద్రితారార్కమై వెలుంగు.

5

చ. పదముల సౌచు నింపి; తగు

భావ రసాదు లిమిడ్చి, పద్యముల్
పదిలముగా రచించి కవి
వర్మఁడు వానిని విక్రయించుచోఁ
జదువుల మర్మముల్ దెలియఁ
జాలు నృపాలుడు రత్నరాశి స
మృదమున నిచ్చియుం గవి శ్రీ
మమ్మును దీర్పఁగ లే కొకింతయున్.

6

సీ. రారాజు చర్య వర్ణన సేయునమయానఁ

దాను రారాజుగాఁ దలఁచుచుండు
దీనుని వర్ణింపఁ దివురు నవ్వేళను
దాను దీనుండుగాఁ దలఁచుచుండు
భీరు నై సర్గిక విధియు వర్ణించుచోఁ
దాను భీరుండుగాఁ దలఁచుచుండు
పటువీరవరుని దెల్పంగ నూల్ కొనునేని
తాను వీరుండుగాఁ దలఁచుచుండు

గీ. నిటులె యెవ్వనినే, జెప్ప నెంచునపుడు

తాను స్తుతగ మారి తాదాత్మ్య మంది
కావ్యమును వ్రాయు కవి మేటి గాకయున్న
తత్తదనుగుణరస మెట్లు తాండవించు.

7

నీ. ఒకసారి మనమున నుదయించు పేశల

భావ వీచికలపైఁ బరుగులెత్తు
ఒకసారి తనచేత నొఱపిడిఁ బొందిన

పదవజ్రజాలముం బొఱఁజూచు
ఒకసారి తనదు మహోన్నతకావ్య ప

రస సుఖై కాభిలో మునిగి తేలు
ఒకసారి నిజవచః ప్రకట వాతాహతిఁ
బరవాద మేఘాళిఁ బొఱఁజిమ్ము

సవ్య నొకసారి సృష్టి కన్గవను గాంచి
శోకముం జెందు నొకతూరి లోకమరసి
బాలునిబోలె నొకమాటు పరిహసించు
నొక్కవడి బ్రహ్మ దూషించు నోర్పు దక్కి.

8

ఉ. మానిత భాగ్యదేవత స

మస్త విధంబుల శోభఁ గాంచు, వి
ద్యానిలయంబునై సుకవి

ధన్యుల కాన్నద నశాచు, భోజభూ
జానివదాస్యశేఖరు ప్ర

శైస్త యశస్సులు తాండవించు ధా
రానగరంబు చెంతఁ దన

రారును పద్మపురంబు పేరిటఁ.

9

గీ. అట సుశీలయు శ్రీధరుఁ డనెడివారి
ప్రార్థనంపు తపస్సులు పండె ననఁగ

భారవి కుమారరత్నంబు ప్రభవ మొంది
శుక్లపక్షపాకరు సాబగు మించె.

10

గీ. యావనమువోలె సతఁడు విద్యాప్రకర్ష
నిచ్చ లభివృద్ధిఁ గొనుచుండె నిరుపమాన
కవనకాంతాలలామంబు గొఁగిలించె
పలుకు చెలి నిండు ప్రేమ జిహ్వను వసించె.

11

సీ. ప్రాచేతసగ్రంథ పఠనైక దీక్షతఁ
దత్పరవశ్య మెత్తఱిని జూపె
వ్యాసభట్టారకు వాగమృతంబును
దెగఁద్రావి గట్టసఁ ద్రేపుఁద్రేచె
మనువు మహర్షి సమ్యక్భావసుమరజో
వ్యాప్త గాత్రుం డయి దీప్తిఁగాంచె
పారాశరు కవిత ప్రతిభా విలాసంపు
వైజయంతవిహార వశత మురిసె

గీ. కాళిదాసాదిగా గల కవుల కవన
మార్గము లెఱింగి ప్రోడయై మహిమఁ గాంచె
నెవ్వఁ డా భారతీకృపాఽహీనధనుఁడు
ఘనుఁడు భారవి కవిరాజుగాడె దలఁప ?

12

చ. తన కవితాకుమారికకుఁ

దా రచించెడి శ్లోక రాజినే
మణిమయ భూషణంబులు, సు
మంపు సరాల నొనర్చినట్లు పు

భ్యని వెలుగొంద, సత్కవులు

దీవన లిచ్చుచు మాటిమాటి కా
తని సుగుణంబుల బహువి

ధాల సుతించుచు నుండు రెప్పుడుకా. 13

గీ. వన్నెచిన్నెల నలరారు వాక్యభిత్తు

లందుఁ బదకుంచికలతోడ నంద మొందఁ

జిత్తువు ప్రాయు కవివరు చిత్తమందు

వివిధరసముల రంగులు వెలయుఁగాదె ? 14

చ. తన పలు దాకి పోవని ప

దంబులు గానఁగరావు సంస్కృతం
బున; సమకాలపుం గవుల

బుద్ధుల కందని యంగ మొల్కు భా
వనముల కన్బయై, ప్రకృతి

వర్ణన నేయఁ దురాయిదాలు పా
తని దగు సర్థగారవని

ధానము గానఁగ నొనె ? యన్యులకా. 15

సీ. అవని భర్తలు పంపు నాహ్వాన లేఖాళి

కట్టలు కట్టలై పెట్టె నిండ

చూచుల వ్రేలాడు సురుచిరశబ్దాలు

తోరణమాలగార దోచుచుండ

తన తెల్వి తేటలకును మెచ్చి హర్షించు

భారతీ దేవి దీవనల నిడఁగ

మాటిమాటికిఁ దన మనమునఁ జనియించు
కుదురైన భావముల్ ముదము బెంప.

గీ. కాలుఁ గదలింప కుండనే కలిమిచెలువ
తనకుఁ దా నచ్చి సంతతోత్సవముఁ గొలువ
సాటి కవిజాల మందు కిగిటధారి
యో యన నతండు నర్తించుచుండు నెపుడు. 16

చ. రస మొలికించు కైతయును
వ్రాయు సమర్థుల గల్గు నాడె, యిం
పెనకొని శాస్త్ర గర్భమున
నేరికిఁ దోపక దాగి యున్న వె
ల్ల సరస రీతి వాని కను
లం బొడఁ గట్టుచుఁ దక్షణంబ ది
వ్య సుమము లట్లు వెలుట మ
హా కవు లెట్లు నుతింతు రాఘవున్. 17

చ. పరిమితి లేని భారవి య
భంగుర భావపయోధి నెంతయున్
దఱచు కొలందిఁ దోచెడు ను
దాస్తవదోస్తమరత్నపుంజముల్
విరళతరధ్వనిచ్చటలు
విశ్వజనీసరస్రప్రవాహముల్
తరమె నుతింప వాని మతి
దార్ఢ్యము పాండితి నెంతవారికిన్ 18

సీ. ముఖపద్మమున కాంతి పుంజంబులోపల
 నివసించె వాసికన్నియ బెడంగు
 అర్థగౌరవ కిరీటాగ్రాసీమల పలు
 కులచెలి మొలకనవ్వులు చెలంగె
 లలిత ఘంటా సువీలాసంబులో దాగి
 యున్నది సర్వజయోరువార్త
 హృదయసుక్షేత్రాన నుదయించి ప్రవహించె
 మానితభావంపు తేనెవాక

గీ. సూర్య కవితా విశాల సామ్రాజ్య పట్ట
 భద్రత వహించి, భూమి శబ్దప్రపంచ
 పాలనముఁ జేసి, తన్మహాపాండితీ ప్ర
 భావ మతిలోకగణ్య మై భాసిలంగ.

19

సీ. తన పలు దాఁటి వచ్చిన పదం బెది మైన
 రమణీయ మైన వజ్రంపు తుంపు
 తన హృదయాన దోచిన దెట్టి తలఁపైన
 తరిగి పోవని యమృతంపువెల్లి
 తన చేతితో లిఖించిన శ్లోక మే దైన
 సమసి పోవని శిలాశాసనంబు
 తన దరిశనముఁ జెందిన నిరక్షరుఁ డెన్నఁ
 డైన పండితుఁ డయి యలరవలయు

గీ. కవన మల్లంగఁ దలఁపూని కలముఁ బట్ట
 తనకుఁ దా నయి భారతి తాండవించి

మృదుమధుర శబ్దములతోడఁ గదలి వచ్చు
పరుల కేరికి రాని భావములతోడ.

20

చ. జనకుఁడు గూడఁ బండితుఁడె

శాస్త్రపు వాదములందు మంచి పే
ర్గొనిన విశారదుండె, సరి

కోవిదులెల్ల నుతింపనిల్చె, ద
త్తనయుఁడు నల్లె ? పండిత ప
దంబున కేమి కొఱంత ? రత్నపుం
గనులను పాతిముక్క గనఁ

గా నగునే ? ధరణీతలంబునక.

21

గీ. కొడుకు కీరితిఁ గూరిచి గొప్ప కవులు
తండ్రిమోలను పల్కాఱు తఱచి తఱచి
బహుగతి నుతింపఁ గోపించి బాలకుండు
పొగడఁ దగఁ డను గాని, యుష్పొంగఁ డెప్పుడు.

22

గీ. పుత్త్రిగుణములు తండ్రిలు పొగడఁజెల్ల
దంచు లోలోన హర్షింతు రమలనుతులు
పొగడినను నాయురభివృద్ధి పొసఁగకుంటు
నజ్జలెఱుంగక పొగడిక లాడుచుందు ?

23

ఉ. ఏ సభఁగాని పండితక

వీందులు తన్మణులించు పట్ల సం
తోసముఁ జెందఁబోవక యె;

దుష్టునిరీతి, విరోధిభాతి, బే

రీసును గాంచిపట్లు కడు

నేవముఁ జెందును తండ్రి యంచు నే
రో ! సభయందునో పలికె

రోసము రాజుగఁజేసి చెంతయున్. 24

ఉ. స్వాంతము శాంతి వీడఁగ వి

పాదపు మబ్బులు మానసాంబరం
బంతయు నాకృమించె, నొరు

నాత్మ నెఱింగెడు నింగితంపు సా
మృంతయుఁ బోయె, గ్రోధయుత

మై కనుపట్టు మనంబు వానినిం
జింతల పాలుఁజేసె, నిక

చిత్తము తత్తర మందకుండునే ? 25

మ. నను స్తోత్రం బొనరించి కావ్యముల నా

నందంబునన్ వల్లెవే
యనివారున్ వినకుండువారు కలరే

యావజ్జగం బందు నిం
డెను నస్మద్ధన కీర్తిచంద్రికలు, తం

డ్రీం జూడఁ జిత్రంబు దోఁ
చెను నన్నోర్వని హేతు వెయ్యది? యదా
సీనంబుగా నుండఁగన్ ? 26

చ. జనకుని భావమున్ దెలియఁ

జాలక చాలవివేకి యయ్య శా
 స్త్రునిచయవేత్తయు న్సుగుణ
 శాలియు, మాన్యుడు సయ్య గాని నె
 మ్మనమునఁ దోచినట్టి యభి
 మానము పేరిమిఁ జిత్త మెంతయున్
 గినియఁగఁ దండ్రినిం దలంచు
 గిట్టనివాని విధాన సంతయన్

27

క. తనయుని మనమునఁ గల యీ

ర్థుని గురితింప లేక సత్కాత్ముం డా
 జనుకుండు ప్రేమాంబుధిలో

మునుగుంచుఁ దేలుచును నుండె ముఖ్యులయెదుటన్. 28

సీ. లఖిలవేదముల రహస్యంబు లెల్లను

విపులం బొనర్చు కోవిదుల తోడ
 వ్యాకరణాదిశాస్త్రానికి భాష్యమున్

వ్రాసిన పండిత వరులతోడ
 చిత్రబంధశ్లేషసిద్ధి గవిత్వముఁ

గావించు నుద్దండ కవులతోడ
 ప్రౌఢ వాఙ్మయ కావ్య పర్యతంబులనుండి

రసముఁ బిండిన విమర్శకులతోడ

గీ. చేతనాచేతనము లెల్ల చెమ్మగిల్ల

భ్రాంతిఁ గొల్పెడు గానవిద్యరులతోడ

నద్భుతానందదాయకం బై వెలుంగు
నొక మహాసభ జరిపెడి యొక్కనాడు.

29

గీ. చాల వేర్కొన్న భారవి జనక సహితుఁ
డై మనస్పర్థ నీలమేఘాళి గ్రమ్మి
దుర్వికార నిమగ్న దోదాయమాన
చిత్తుడై తత్సభాస్థలిఁ జేరఁబోయె.

30

ఉ. వేలకు వేల పండితని

వేశము నం దొక ప్రశ్న గల్గఁ జి
త్తాలు పరిభ్రమించె, బుధ
తండము దానినిఁ దీర్చకున్న, య
వ్వేశను భారవిం గనఁగ
వీరత నిచ్చి నదుత్తరంబును
త్తాలజయాంక కేతన ము
దగ్రత నాటె దిశాదశస్థలిఁ.

31

శా. ఊరేగించి గజోత్తమంబున మహా
ద్యోగుల్ క్షమాధీశులౌ
వారల్, భారవి సంస్తుతించుచును త
ద్వాక్చక్తి ధీశక్తి కెం
తే రమ్యం బగు రాంకవాదులను ను
ద్దీపించు భోగాళి పెం
పారణ గూరిచి మేల్ భళి యితని దా
పాండిత్య మం చెంచుచున్.

32

క. కొమరుని విజయం బొరసి

సుమనస్కుండ తుండి వాని స్తోత్రంబునకుం

దమకక నుతింపకుండెను

కృమమే గద పుత్ర మేలుఁ గాంక్షించు టిలక.

33

చ. పొగడకయున్న మానె, కడు

పూన్కిఁ బొగడ్తలఁ దెల్పువారిఁ

“మిగులఁగఁబల్కుఁ బోనకుం డ

మేయగుణాత్ములు మీరు బాలుఁడే

యగుగద, మీదు దీవనల

నందఁగ నోపినవాఁడు సాంక్షితి

దగడు నుతింప” నన్న వచ

సంబులఁ బల్కుఁగఁ జొచ్చె నయ్యెడక. 34

ఉ. ఆ వచనంబుచేఁ గుమిలి

యా సభనుండియు లేచి పోయి దు

ర్భావముతోడఁ దిల్లికిఁ గ

రం బహితం బని యెంచులోక, పృ

జ్ఞావహమైన చిత్తము వి

చారముఁ దోఁపఁగ విన్నవించెఁ గో

ధావిల నూనసుం డగుచు

తుండి విధం బిసుమంత దాపకక.

35

గీ. ఎన్నియో యేండ్లు గడచె నా కన్నతండ్రి
 నన్ను మెచ్చుడు సభలలో నెన్నడేని
 పండితుల ముందటను నన్ను బరిహసించు
 గానం దండ్రిని వధియింతు గరుణమాలి.

36

ఉ. కన్నకుమారకుండు పితృ
 కంఠము ద్రుంపఁ బ్రతిజ్ఞఁబూనె, నే
 తెన్నున మానిపింతు నని
 దీనదశం దురప్పిల్లి భారవిం
 గన్న పడంతి యెప్పగిది
 గాంతుని బోవగలట్టిదాన, వీ
 డన్ననొ పండితాగ్రణీయు
 నయ్యు, నపండితు నట్లు వాకొనెన్.

37

మ. కొడుకా ! నీకు యశోవహుటికి ననుం
 గున్ దేవిగాఁ జేసి, నీ
 సిడ మెత్తించిన కైతకన్నియకు వా
 సిం గూర్చి పోషించుటో ?
 పుడమి నీపయి గొళిచే గడియు నా
 పూంబోండ్లఁ బెండ్ల చుటో ?
 బడుగుం దండ్రిని ద్రుంచుటన్న ఘనమా
 వాపంబు చేకూరదా ?

38

చ. జనకునిఁ జంపఁగాఁ బ్రతిన

నల్పుట ధర్మముగాదు పుత్ర! యా
తని హృదయం బెఱుంగక వృ

ధా పితృహత్యకుఁ బూనబోకు, మ
య్యనఘుని కేల నీ పయి న

నార్యహితం బగు నీర్ష్య గల్గు, నే
వినిచి యెఱింగి పల్కెద వి

వేకము కల్పిని మాను మిప్పనిన్. 39

క. అని తల్లి దీనవాక్కులఁ

బనివడి వచియించి తనయుఁ బశ్చాత్తప్తం
బొసరింపలేక, బతి ద

ర్యనమున్నై వేచియుండె సౌధాంతమునన్. 40

మ. తనయొత్తంసు నయోదయంబునకు ను

త్సహాన్వితంబై సభా
ను లే యే విధి నాకింటి వినుచున్

సామర్థ్యమున్ జూటుచున్
జని గెహంబున భుక్తి నన్ని, సుఖయై

శయ్యాస్థం బుడి, చే
రిన భార్యామణిఁ జూచి హృద్యనజము

చేకింప నిచ్చుదశన్. 41

ఉ. మానిని వింటివే మనకు

మారుని ధీజవ మెల్ల దైవతే
శానుని దేశికుం గెలువ,

జాలిన పండిత మాఘ లంగరు
గానుక లీయ గెల్పుగొనె

గాంచితి మీతని పుత్తు గాఁగ నీ
సూనుని పుట్టుకన్ గులము

శోభిలె నేమని చెప్ప నేరుతున్. 42

క. ఎంతటి పాండిత్యం బాకొ ?

యెంతటి పౌజ్ఞ యొకొ ? యొక్క డేనియు సభలో
వంతునకును రా నోపెనె

కాంతా ! మన తపము నేడుగద ఫలియించెన్. 43

చ. హృదయమునందు మెచ్చెదను

నే నది నెమ్మది నాపికొంచు న
య్యదనున నాతఁ డెంత ఘను

డంచును పై కవి యేల యన్న, సం
పదయును, భార్య సుందరత,

పట్టి మహత్త్వము పౌజ్ఞ డెన్నఁ జె
ల్లదు చెలిమిన్న ! యియ్యది క

ఛావిదు లంద తెఱింగి నట్టిదే ? 44

చ॥ “తనయుని కీర్తి తల్లియును
 తండ్రి నుతించిన వానివృద్ధి నా
 శనమును గోరు నట్ల”, యని
 సంతనము స్వేలిబుచ్చకుందు, “నా
 తనయుని కన్న మిన్న లల
 ధాతయు దేవగురుండుగాక” యం
 చనయము నే దలంతు నిజ
 మంగన ! యన్నఁ జెలంగి కాంతయున్. 45

గీ. హర్షపులకిత గాత్రమై యాత్మవిభుఁడు
 బ్రతికె నీ నాటి కని చాల ప్రమద మొంది
 యనమ ! మన కాపద యొకండు పెనసివచ్చి
 దైవకారుణ్య బలమునఁ దప్పి పోయె. 46

క. అను ప్రేయసిఁ గనుఁగొని నె
 మ్మన ముత్తలపాటుజెందె మానిని ! యేలా
 జనియింపనుండె కష్టము
 చనె నే విధిగా వచింపఁ జాలినఁ జెపుమా. 47

క. అని నాథుఁడు ప్రశ్నించిన
 వనితామణి మన కుమారవర్యుండు సభా
 జనవంద్యుం డయి యుండుటఁ
 గని నీవున్ మెచ్చకుంటఁ గష్టము దగిలెన్. 48

చ. “అడిగిన విూర లే మనద”

రంచును సడ్గకయున్నఁ గీడు తాఁ
బొడము నటంచు సంశయము
బుట్టిన డెందము తోడ నుందు, నే
సడుగకమున్నె యుత్తరము
నట్ల వచించితి రీరు లోని దం
దడి జనియెన్ శుభంబొడవె
నా మది నెమ్మదినుండె నేటికిన్ . 49

గీ. అనుచు వచియించుచుండు వేశను తదీయ

శయనశాలోపరిస్థలి శాంతిఁ దొఱగి
యెండకోపనుఁ డగుచుఁ బాపాణ మొకిటి
వంతునకై వై వ నుంకించి తనయుఁ డంత. 50

కాంతా ! పంపఁ బాప మని

చ. హృదయమ మెచ్చబోక తెగ
స్వాంతము వెస్కకులాగ, “దుష్టుఁ డీ

నాడుచు నుండెఁ దెగించి శిక్షితుం
య్యననున్,” మంచుఁ గ్రోధశిఖ

ముందటకున్ వడి నెట్టుచుండె, వె
స్కను నుయి, ముందు గోయి యసఁ

గాలును చేయియు నాడ కాతడున్ . 51

గీ. పెరుగు వడ్లను గలిసిన తెఱఁగుదోచె

నేడు నా పని యెటునేతు నిక్కమెఱిగి

పండితాఖండలుని సన్నుత పరువు చెడగఁ
బలుకు నీతఁడు దోషి య స్పలుకు నిజము.

52

ఉ. కావున వీని నెట్లయినఁ

గాలుని సద్దముఁ జేరఁ బంపుటే
భావన సేయ మేటి పని,

ప్రస్థరమా! యింక నొక్కవోటునన్
నీ వరణీయశక్తిని గ

ణింపఁగ శీర్షము నూరు ప్రక్కలై
లావు దొఱంగఁ జేతు మది

రంజిల, నంచు వచించు లోపలన్.

53

గీ. తండ్రి వచియించెడి విధమున దలచుఁజేర్చి
యెంతమోసంబు జరుగు నే డింత యశుము
జేరు నా కని యలుకపైఁ బొరుపంబు
రూపమున గన్న భారవి రోష ముడిగి.

54

క. దిగివచ్చి తండ్రి పదములఁ
దగఁబడి పితృహంత వీఁడు, నయఁ జూడక నే
తెగటార్చుము తండ్రి! యని
వగలం బొగిలెడి మనీషివర్యునిఁ గొమరున్.

55

క. కరుణమయిఁ గాంచి నీ దగు
దురితము నశియించె లెమ్ము! దోషివి యయ్యున్

బారపాటెఱింగి, యది కృ
మ్మఱు మార్గము గనుటచేఁ గుమార వతంసా ! 56

గీ. బాల్య చాపల్యమున నిటు పట్టి ! నీవు
చేసిన దురంత కార్యంబుఁ జిత్తమందు
నిల్పుకొనక క్షమించితి, నేటికైన
శాస్త్రజన్య పరిజ్ఞాన సరణి మనుము. 57

క. అని చరణద్వయి విడువని
తనయు ముదశువుల శిరముఁ దడుపుచు లెమ్మో
యనఘా ! యని యాదరణం
బునఁ గరముల నంటి లేపి పూని వచించెన్. 58

మ. కొడుకా ! కోపపరీతచిత్తమున నా
కుం జేయగా నున్న యె
క్కుడు దోషంబు; మహావ్రతంబులను నీ
కుంబోదు, నేడాదిగా
వడి నీ మామ గృహంబుఁ జేరి యొక య
బ్దం బుండినం బోవు, నా
నుడు లాలింపుము శిక్ష నీ కిదియె; త
జ్ఞుల్ మెత్తు రిద్దానిచే. 59

ద్వితీయాశ్వాసము

ఉ. భారవియు నివేకి జన

వంశ్యుడు గావునఁ జింతనొంద కే
తీరున నైన దోషలతఁ

ద్రేంచుటయే పదివేల పున్నెముల్
గూరినయట్లు నా కనుచుఁ

గొంత మనంబునఁ జర్చ సల్పి శ్రీ
ధారుచిభక్తి నయ్యనుఁగుఁ

దల్లికిఁ దండ్రికి మొక్కి చయ్యనన్. 1

గీ. సెలవుఁ గైకొని శయ్యకుఁ జేరి, రాని

నిద్దురం గొంతవడి నుండ; నీరజాప్త

బింబ మవ్వాని దోషంబు ప్రిదులపఱుప

వేగిరము రాఁ దలంచిన విధముఁ దోష.

2

సీ. కొక్కొక్కో యని కోళ్ళు గూయఁ దొడంగెఁ

జెలఁగి గేహంగణ సీమలందు

కర్మకవసతి తోఁకళ్ళచప్పుడు సాఁగె

సన్నంబు గావించు నట్టి పనికి

నెద్దుల మెడలపై నేళ్ళను కాళ్ళను

జేర్చిరి హలికుల్ చేలకేగ

దధిభాండముల గోపతరుణులు చిలుకుచుఁ

బాడఁగాఁ జొచ్చిరి పాటగముల

గీ. చీకటియు గొండులందూఁతె, ఘూకతతికి
భయమునుం దొట్టుపాటు నేర్పడియె, నాల్గు
దెసలు తెలుపెక్కె, దోచె నద్దినకరాంశు
జాలములు బంగరువుచాళ్ళ చాయ సంత.

3

ఉ. రాత్రి గతించె నెల్లొ; దిన
రా జుదయాద్రినిఁ గొల్వ దీరె, బా
భాత విచిత్రచిహ్నములు
భాసిత దిక్కుల, సంత నాతఁడు
న్మాతులగేహసీమకు గ
మంబుగఁ బైనమొనర్చి యందు రా
మాతిలకంబు భార్య గల
మాటఁ దలంచుచు మోద మొందుచున్.4

గీ. తగ నువఁకామినీ మహోద్వాహవేళఁ
జల్లికొను నెట్టి బుక్కాము సౌరుమీఱఁ
దనదు తనుకాంతి కొక కొత్త తఘకొనంగ
నరుణరుచితోడ నలరె నయ్యరుణరోచి.

5

ఉ. రాజిత దేహుఁ డౌచు దిన
రాజు జగంబును బోవరాఁగ నీ
రేజవధూటి యాతని వ
రింపను మిక్కిలి పేమతోడ నీ

రాజన మిచ్చి, భర్తృమణి

రాణిల తానుమహాన పాళి వి

భ్రాజిత కంఠ దేశమున

వై చె ననం గిరణాలి యొప్పెడిక.

6

మ అది కార్పిచ్చులు లేగు వేసవి; జలం

బప్పాస్త్ర, మాశాపథూ

వదనంబు వడదాకె, భానురుచి తీ

వ్రంబయ్యె, నా మేఘనం

పద యే దేశము పారిపోయె, ధనికా

వాసంబుల స్వట్టివే

శృదడుల్ వేల్లె దొడంగె, కొంజిగురు కా

లంబయ్యె చూతాళికి.

7

సీ. వడగాలి పోతకు వడఁ గొనియుంగూడ

నెండనూపుల స్వారి నిచ్చగించు

చెమట చిత్తడిచేత సిల్లు చెందియుంగూడ

సుడిగాడుపుల వింతఁ జూచుచుండు

కలుకు తెండను బిట్టు గదలుచుండియు మేటి

గాములతేనితోఁ గలియఁగోరు

దాహంబుచే నాల్క తడియారియున్ మించి

ప్రకృతి గీతావళి బాడుచుండు

గీ. భయముఁ బుట్టించు సత్త్వశబ్దాల వినుచు

నబ్బురముఁ జెందు, స్నేహింప నలరుచుండు

కన్నులంజూచు బ్రతి దానిఁ గర్జ మనుచు
తనవిగా నెంచి గాంచు సత్కవి యతండు.

8

గీ. కష్టమనఁబోడు సౌఖ్యంబుఁ గాదనండు
తన్నయత్వాస దిరుగాడు తలఁపుతోడ
మందమందంపు గమనాన మానసంబుఁ
బ్రకృతి చిత్రాలపై నుండి సుకవి నడచు.

9

సీ. పండుటాకులఁ జూచి పకపకనవ్వెడు
కిసలయమాగ్ధ్య రక్తిమ మెఱింగి
అవని వైపునఁ జూచి యశువుల్ విడచు నూ
సరవెల్లి మార్పు విషయ మెఱింగి
తూలుచు తోలు వాతూలంపు బెనుపరా
కృమమును తజ్జనుగతుల నెఱింగి
కొండగుహల దాఁగి కులుకుచు నవ్వించు
ప్రతిశబ్ద సఖుని భావం బెఱింగి

గీ. తొఱఁగు కన్నీటఁ దడపుచు ధరణియెల్ల
ధవుని దర్శింపఁ దిరుగు పతంగిహృదయ
తాపమునఁ గుంది తన యాత్మతన్వి యిట్లై
యెడరునని యెంచి పయనంబు వడి నొనర్చు.

10

చ. అలసటఁజెంది చెంది పథ
ఁసుందొక దీర్ఘికఁ గాంచి తత్సభా
జలములఁ గ్రోలి కొంతవడి
చక్కగ నిద్దురవోయి లేచి ని

మృశముగ సాగి సాగి యట
 మార్గమునందునఁ దోఁచు చిత్రముల్
 గలయఁగఁ జూచుచున్ మదికి
 గంపము సంతసమున్ జనింపఁగన్.

11

చ. పడమటి జవ్వని న్నిశిత
 భానుఁడు ప్రేముడిఁ జేరఁబోయె న
 యెడ; మన సత్కవీంద్రుఁడును
 నీ యెడ మామగృహంబునందు నుం
 డెడి తన ధర్మపత్నిని గ
 డింది ముదంబునఁ గాంచు కూర్మి న
 ప్పడె ధనదాపురంబునకుఁ
 బోయెను నెన్నడు పోకపోకయున్.

12

చ. అతుల యశోవిహారుఁ డగు
 నల్లుని రాకకు సంతసించి, స్వా
 గత మిడి, క్షేమవార్తలను
 గ్రచ్చట ముచ్చటదీఁ బల్కె నం
 చితమత్తులైన స్వామికులు
 చెల్వను గన్న పడంతి బాంధవుల్
 గుతుకముమీఱి ముచ్చటలఁ
 గొండొక కాలముఁ జేర్చి రాతనిన్.

13

గీ. హృదయపాత్రాన తొలుకాడు ప్రేమరసము
 వెలికి జల్లట నయ్యాత్మవిభుని పాద

పంకజయుగంబు తద్రస స్థావనంబు
గా నొసర్చి నివాళి త త్కాంత యొసఁగె. 14

గీ. సల్లగల్వలఁబోలు కన్దవల నుండి
పొడమి యానందధార లుప్పొంగిపొంగి
పైకేరాఁ జూడఁగా మనోభావములను
మృదుల భాషణముల వచియించె నింతి. 15

గీ. పశ్చిమమేఘాదయంబు చాతకము వోలె
పశ్చిమాంగస యిను రాక భ్రమసి కోర
తన్మనోభీష్ట సిద్ధికై తరలె సనఁగ
సరసిజాప్తుఁడు పశ్చిమాచలముఁ జేరె. 16

చ. వలఁగొని చిమ్మ చీకటులు
పర్వెను దిక్కుల వింతవింతగాఁ
బులుఁగులు జంటలై మురిప
పుం బసిపిల్లలఁ జూచు కాంక్షతో
నలసి కులాయముల్ దరికి
నాతురతం జనె, భీరుచిత్తముల్
గలఁచె నిశీధదేవి యధి
కారపుదండముఁ జూపె రోదసిక. 17

ఉ. మాడకుమాడ యెత్తుగల
మాటలతోఁ బ్రియభోజనాలతో
నాడెపు చూపుతోఁ గని మ
నంబునఁ దృప్తి జనించునట్లుగఁ

వేడుక నెల్లవారు కవి

వీరునిగిళ మనుగుఱ్ఱు జేసిరా

మూఁడు దినాలు స్వర్గమిది

పో యని యాతఁడు పొంగి తేరఁగఁ. 18

గీ. మూఁడుదినములు సస స్వల్పతోడ సత్త
వారు తమరాక కేమని పృశ్న వేయఁ
దనదు సపచార కార్యంబు జనకుఁడొనఁగి
నట్టి శాపోక్తి యంతయు సతఁడు దెల్పె.

19

గీ. మూతివిటిచిరి ప్రేమసముద్ర భంగ
ములకు భంగంబు ఘటియిల్లె ముదము చెదరె
వ్రేలుమడచిరి యున్నదినాల నెంచి
యత్తఁగారింట నలజడి యంకురించె.

20

మ. దినముల్ దాటు కొలంది యాదరము నెం
తే దగఁగఁ జొచ్చె, భో
జనపానాది విధాలు మారిసవి దు
ష్కాపట్యముల్ రేగి, సం
జనితామోద వినూత్న భావములు నా
శంబొందె కొన్నాళ్ళకే,
ఘనుఁడొ నల్లుని కింక, లాతుల కెటుల్
గావచ్చు సత్తింటిలో ?

21

చ. గునపముఁదట్ట చేతి కడి

గుంటలు ద్రవ్వఁగ బావమర్దు లా
జ్జను నిడ, దానినెంతో శిర
సావహించి యొనర్చు; గంటముం
గొని శరధాటి వ్రాయుచు మ
ఱుల్ గొనునట్టి కరాన కార! దై
వనియతి నెంత లెంతలు వి
పత్తులు వచ్చెఁ గటా! యికేమనన్. 22

ఉ. వేకువ జాము మేలుకొని

వేగమె కార్యము లాచరించి వా
లే కడ కేఁగు మన్న సరి
యే సని పోవుచు నద్దిజేసి పే
రాఁకట నిల్లుఁ జేర నొక
రైనను బల్కరు; పేమఁజూప రా
రా! కఠినంపు దీక్ష యితఁ
డన్నియును భరియించు వేత్తయె. 23

గీ. దేవునకు మించు దేవుండు, దేహమునకుఁ

గారణం డగు తండ్రిని కట్టిడి నయి
యెఱుకదక్కి యొనర్చు నహీనకృతికి
యిదియ ఫల మింక దోసంబు నేది లేదు.

మ. అని చింతించెడు భారవిం గనియుఁ బో
 యా లా రిమై జేరి పా
 యని దుఃఖాశ్రుపరీతనేత్రముల నా
 థా ! యెన్నికష్టాలు వ
 చెప్పను నీ బోటికి; చూడఁజాల నిసిరో
 సిగ్గయ్యె నా యాత్మకున్
 మన యైశ్వర్యముఁ బాసెనో; మఱియు నే
 మార్పొందెనో ? తెల్పుమా.

25

గీ. జ్ఞానహీనుల నధిక కష్టములు జెందు
 గాన మీవంటి సుకవిశేఖరుల కెందు
 నేని కష్టలవం బంటునే దలంప
 నర్కబింబంబునకుఁ దమ మంటినట్లు.

26

గీ. కావునను దెల్పవలయు నీ కష్టదశను
 నేను జూచి భరింప; దైవానుకూల
 మింత దప్పిన నెటకేని నేగవలయుఁ
 గాని యిటునుంట మిక్కిలి కాని పనియె.

27

క. అని వగచు కాంతతో “మ
 జ్ఞనకుం డత్తింట నుంట చను నీ” కనుచున్
 మును బల్కి యుంట కష్టా
 లిని జెందుచునుంటి నతివ ! లెక్కిడ కిందున్.

28

గీ. మనకుఁ బూర్వము గలవెవ్వి మాటలేదు
మందుఁడగు మందుఁడిట్లు నా యంద ముడిపె
నొక్క యట్లుంబు నెట్లని యోర్చికొనుము
మనము నిందుండవలయు మా జనకు నాజ్ఞ.

29

గీ. పనిత ! యీ యాజ్ఞ నాకు నొక్కనికె గాని
తక్కు వారి కొకింతేనిఁ దగుల బోవ
దోర్చినను నిందయుండు, మట్లొర్వలేక
యున్న మన పురికేఁగు సౌఖ్యోన్నతికయి.

30

క. అని సెలవిచ్చిన నాథుని
మనమున కొప్పదముఁగూర్ప మగువయు నిం దే
నును నిలిచి వత్సరాంతము
మన పురికి న్యత్తునంచు మఱి యుండు నెడక.

31

ఉ. చీటికి మాటికిం గసరి

చేసిన యూడిగ మొప్పుకోక, నీ

వేటికి మా గృహాన వసి

యించుట ? తోచక కూతునెత్తిపై

మూతుడు నగ్ని ఖండములఁ

బోసిన తప్పున మాకు మేము చీ

వాటులఁ బెట్టుకొంటి మిఁకఁ

బాటుము వచ్చినతోవ నూరికె.

32

ఉ. అల్లుడు భాగ్యవంతుఁ డని

యందఱ ముందఱ నుబ్బుచుంటి మా
యిల్లును గుల్ల సేయుటకు

నియ్యెడఁ జేరెద నంచు నెంచలే
దల్లుడ ! కూతు నిచ్చుతఱి;

వై సది యయ్యె నిఁకేమిసేయ మా
యిల్లును వీడి పొ మ్మెటకు

నేనియు నిన్ను భరింప మింతకున్. 33

ఉ. ఎందఱు తూలనాడిస మ

ఎందఱు తన్ను హసించుచుండిసం
గుండడు; కోపమాపుకొను,

కూరిమి భార్య యపూర్వబంధపుం
బొందక వెళ్ళి పొమ్మనక,

పోదమటన్నఁ దరింప రాని నీ
తిం దన తండ్రి శాపపుగ

తిం దలపోయు నొకింత ఖిన్నుడై. 34

క. ఇలుదాటి వెడలి పోవఁడు,

కల బందుగు లెల్ల నొకటిగాఁ గూడి తనున్
బలువిధముల దూపించిన

కలహింపక యూరకుండు కర్మవశుండై. 35

గీ. వినుగుఁ జెందక కుందక వెడలి పోక
 యున్నయల్లుని తత్త్వంబు నూహజేసి
 పొలము కావలి యుద్యోగమును ఘటించి
 కసరి పంపించుచుందు నాగాలు లేక.

36

ఉ. ఆతటి సమ్మహాకవి మ

హత్తర సంస్కృత కావ్యసాధమున్
 బూత సువర్ణ వర్ణములఁ
 బూన్చి సుశబ్దపు రత్నజాలపున్
 జ్యోతుల బాదుల న్నిలిపి
 సాంపులు నింపుచు రాజకీయపు
 న్నితుల మెట్లతో బృథివి
 నెక్కిన గట్టుచునుండె దక్షతన్.

37

ఉ. స్నానజపాది కృత్యములు

జారె, పొలాల కహర్నిశంబులున్
 మానక పోవుచుండుట, స
 మస్తవిధంబుల రక్తనాశముల్
 బోనములేక చిక్కినవి
 పూనికఁదగ్గుచు నాడునాటికిన్
 మానము పోవుచుండె నొక
 మాసిన మూరెడు గుడ్డ చాటునన్..

38

గీ. నిదుర మంచానఁ గొంగును విడలుచుకొని
పొలము వోవును, జలమును భోజనంబు
లనక కష్టించి పనిజేయు, వ్యవధియున్న
కావ్యమును వ్రాయు, నిలు సంజ కడను జేరు.

39

గీ. ఒక్కయెడ కావ్యకల్పన లూర్పు లట్లు
దోచు నొకయెడఁ బనులు ముందునకు నెట్లు
మనసురాదయ్యె గవికి చింత గను మదికి
నొకటి విడనేర డింక వేరొకటి నేయ.

40

సీ. అన్నంపు లేమిచే సలసి శోషిల్లుచు
నుడుగుదుమ్ముల సెట్జెఁ బడి తపించు
తఱుంగని పనినేత తప్పించుకొని పోవు
నూహప్రపంచాని కుచ్చుల్కొడ్డు
తాఁ బొందు కష్టాలఁ దాలిమి పహించు
భావిశుభస్థితిఁ బ్రస్తరించు
ప్రకృతి స్వభావాల పరివర్తనపు మాయ
లారసి లోలోన నలవటించు

గీ. శ్వశురగృహమందు వసియించువారు వల్ల
మాలిన మహానుభూతి సంపన్ను లౌదు
రని తదీయ విజ్ఞాన కావ్యమును బ్రచుర
పఱచు నూతన హర్ష భావంబుతోడ.

41

ఉ. పాప మిటెంతలో సుకవి

వర్ణ్య మహాదశ మారిపోయి యీ
పాపశతాలయం బయిన

ప్రాయిలు ముంగిట దిక్కులేక సం
తాపముఁ జెందగా వలసె;

తాఁ బువు లమ్మిన వీటఁ గట్టియల్
మోపుల నమ్ము హీనదశ

మోసులు సూపినరీతి నక్కటా.

42

ఉ. అందటి భోజనంబు లగు

నంతట మాపటివేళకుఁ బరి
స్కందునివోలె త్తేత్రమునఁ

జాకిరిజేసెడి భర్త యొద్దకుం
జిందిలిపాటు లే కరిగి

చేతెడు భిన్నటఁ గల్పు గంజి పోళ్ళ
యం దన నెమ్మనంబున న

యంబున నేయును దైవచింతలఁ.

43

సీ. తెలుపారు కన్నీటి సెలయేటిలంకల

నాశ్రయవేదుల యందుఁ జేర్చి
సచ్చీలమణిమయ సౌధాల సిసలైన

బత్తిగడ్డియల క్రోవలకుఁదార్చి
హృదయపాత్ర ప్రియ సదమలకల్లోల

పాలికాడోలిక పైనిజేర్చి

దుఃఖంపుటటవీ ప్రతోభికలండు సాం

త్వనపు పరాగ వితర్ది జేర్చి

గీ. భర్త కడుపులో దలఁ దూర్చి బహువిధాల
కుమిలి యేడ్చి కష్టము దీర్చు కొనఁగ నుపమ
చిక్కక సతంబుఁ గుములుచు వెక్కన మగు
గడువు దినములకై భార్య గాంచుచుండె.

44

సీ. మలిన భూయిష్ఠమా వలువఁ గట్టునుగాని

పట్టుపుట్టంబులఁ గట్టుకొనదు

చెదరు ముంగురులకు పదనిచ్చి మెఱపెచ్చుఁ

దలదువ్వీ సిగముడి మెలచుకొనదు

చెమట చారలు మేని గమక మూడ్చినఁగాని

తానంబు నేయను దలఁచు కొనదు

నగలు నాణెములు సెందమికి గుండదుగాని

— పసుపు కుంకుమముల వాంఛ విడదు

గీ. మొగమునం బొట్టు సామాన్యముగ ధరించు

కడుపు కక్కుర్తికై గంజిఁ గుడిచి తిరుగు

దై వమును దూరు తన కష్టదశఁ దలంచి

యావు రని యేడ్చు తీరని వ్యాకులమున.

45

మ. మొనగాడైన విపశ్చితుం డయిన యే

భూపోత్రముండైన నె

త్తినీ కొమ్మున్న తనంత తా నరిగి య

ర్థిం దీనుడై యత్త యిం

టను జామాతే వసింపఁ జల్కున యగుం

దర్పించు సర్థాంగి, యె

వ్వనికిఁ రాదు సహింప నీ యసమమ

ర్వాపార మాజన్మమున్.

46

క. ఆ రీతి దిసము లెట్లో

పోరాడుచు దాల్చుచుండె బోధిల్లునోక

న్వారయ శ్రావణ భార్గవ

వారంబులు వచ్చె యువతి స్వర్గము నోమన్.

47

మ. కని చుట్టంబులు సేయు భీషణపు హుం

కారధ్వనుల్ రేగెనో;

యన గిన్జించెను మేఘజాల మురవై

యర్థాంగి దుఃఖాశ్రవో

యన నీలాంబుద మన్నిచోటులను వ

హారంభముండేసె, నం

దుస లేయాస తటిల్లతల్ పొడమె న

న్యూనంబుగా నెల్లెడన్.

48

గీ. పూర్వపుణ్యము చేసిన పూవుబోండ్లు

నోచు కొందురు కోరిన నోములెల్ల

సట్టి వ్రోతములఁ దానును నాచరింపఁ

గోరియుండెను లేమిచేఁ గుందుచుండి.

49

చ. వ్రతములు రేపసంగ గురు
 వారపు రోజున మాడిసన్నముక
 బతి కొఱకై యథావిధిగ
 భామిని దాఁ గొనిపోయి ఖన్నయై
 మతి మెలమెల్ల నేడ్చుటకు
 మాన్యుడు భర్త గ్రహించి యామెతోఁ
 గతము వచింపఁగోరె దమ
 కంబునఁ జేరిచి బుచ్చిఁచుచుకా. 50

గీ. కరుణ నోదార్చువారును, కారణంబు
 లడుగువా రున్న సమయాన యంతులేసి
 దుఃఖములు మాటిమాటికి దొరలినచ్చు
 సహజముగ స్త్రీల కెల్ల నాచార మిద్ద. 51

గీ. ఎల్లి నోములకై యన్న లెన్ని యెన్నో
 వలయు సగల నొసంగిరి భార్యలకు, మాట
 కైన నోములు నోచుకొమ్మనఁగ లేద
 టన్న కతమునఁ జింతించి తంచు జెప్పె. 52

గీ. గడువుదినములు దాదాపుగా ముగియఁగ
 వచ్చినవి, యంతదాక నా యిచ్చమెలఁగు
 వలయు సగలను నీవు దాల్చుఁగల నంచుఁ
 దాను వ్రాయుచు నున్న గ్రంథంబునుంజి. 53

శ్లో. సహసా విశదీత సక్రియా
మహివేకః పర మాపదాన్ పదమ్
వృణు తేహి విమృశ్య కారణం
గుణలుభైః స్వయ మేవ సంపదః.

54

ఉ. ఏ పని నాహసించి మొస

రింపగ రా దవివేక మెంతయో
యాపదగోరు, సంపదలు
యాచససేయును సద్గుణంబులన్,
కాపటికంబు హీనశకుం
గానినమా, పరికించి చక్కగా
లోపము నిర్దువారలకు
లోపగు సంపద తెల్లభంగులన్.

55

మ. అని తాటాకున శ్లోక మొందు తన కా

ర్యాసక్తిచే వ్రాసి, దీ
నిని బేహరి గలందు పండితుడు వా
నిం జేరి నే జెప్పినా
నని తాకిట్టుగఁ బెట్టి సమ్ముగొని వాం
ఛార్థంబు లీడేర్చు కొ
మ్మని వాక్రిచ్చె, ప్రియాంగనామణికి నా
హ్లాదంబు సంధిల్లగన్.

56

గీ. అతని నామంబు మురహారుఁ డనఁగ నొప్పి
కోటికి బడఁగనెత్తిన మేటి, యెంత
ధనము గలదో మఱింతటిగానఁజాలి
సద్గుణంబుల కిక్క, సంతయ మ నేల!

57

గీ. పడఁతి ! శ్లోకంబు తాకట్టు వదలి పెట్టు
కొనక కావ్యంబుఁ బ్రకటింప మని ఖరాను
పదుము, జ్ఞానసముద్రుఁడు వాఁడుగాక
పదులు నా ప్రజ్ఞ నరసెడి వాఁడు గలరా?

58

క. పతిమాటకు జనదాటక
సతి శ్లోకంబును గ్రహించి సంహోష శరం
గితమతి యై వర్తకు నా
యతనంబున కేఁగ న్రతముసందలి కాంక్షి.

59

శా. శ్లోకం బిచ్చి వశికి భామణికి నా
శ్లోకార్థ ముత్సాహియై
వాక్రుచ్చ్యే; వణిండు గైకొని సతిం
బ్రశ్నించి సామిచ్చి యా
శ్లోకంబుం దనగొట్టమం దునిచి ముం
జూరందునం బెట్టి, తా
టాకుం బుక్త మందు శ్రిష్టియి వ్రా
యంజేసె నా పడఁతి.

60

గీ. వణిజుఁ డిచ్చిన నిష్కాలఁ గొని న్రతంబు
 వదిలెయక్కల నంతున వైభవముగ
 జరుపుకొనియెను హృదాన వరుని జ్ఞాన
 మహిమ నామ్రాజ్య భోగసంపదఁ జలంచి.

61

ఉ. శాపము దీరి పోయె నిలు
                     సశ్కవిగోజులు మంచి వయ్యె, స
 తాపపు టగ్ని యారె నని
                     దానకుఁ వెల్పి తదీయ బంధులం
 బాపల హెచ్చరించి తన
                     పెద్దహుంబుఁ గనుంగొనంగ ను
 ద్వితితచిత్తుడై చనె న
                     తీయతుడై ప్రితిభానమేతుడై.

62

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్లోకంబును తనయింటను

తాకిట్టుగఁ బెట్టికొన్న తినుపతి వణిజం

డాకాంతుఁ జేసికొనముం

జే కొన ద్వీపాంతరములు శ్రేష్ఠము లంచుకా.

1

సీ. మొలకవజ్రాలను ముల్లెలుగట్టి భ

ద్రంబుఁ గావించి ముగ్ధులను వేసి

కులుకు ముల్లెంబుల కొట్టడిఁ దీయించి

బాలువాని పెన్ గోనెలకుఁ బోసి

పెద్దలు దాచిపి పోషింతు గిన్న

రిత్నముల్ మందసరాఁ జేర్చి

మురిపంపు తువరంబు ముద్దల భోషణ

మునియం దునిచి గెగములు గెలిచి

గీ. కడలి చిన్నారి కొమిఁదకుఁ గాన్కఁ బొసంగి

పూజనముఁ జేసి భార్యతో ముచ్చటించి

చోద్యమును గూర్చి కడుపెంత నమ్మి లిస్సి

ఫరణి కెత్తించి బెహు శరలిహయె.

2

చ. కలికి సముద్రదాసమునఁ

గూర్చుకొని బట్టి యర్థరాత్రీ ప

ల్లలలు వెల్పొచ్చి నాగరము

సంకు తుపానులు చిమ్మిదొంగి కు

పైలుగ నగుంగు లుబ్బుకొని

పైకొని పొంగుచు లేగి భూధరం

బులపలె మిన్న ముట్టె బెను

మోక్షల బెట్టుచు లోకభీతిగ.

3

మ. బలిమి స్వీచు తుపాను తోపిడులకుం

గాధోధి కంపించి, య

గ్గలపుం దుంగ తరంగ సంఘరచ మా

కాశంబుతో రాయ, బె

స్థలిమి స్వర్తకుం డేగు నా తరణి కం

గ్నా మునింగెత్ మహో

స్థల రత్నాళి ధిసంబు మందసములే

పాడయ్యె నొక్కమృదీ.

4

క. కొందరు సాగు గర్భము

నందునఁ గూలి సరించు నాశన్ బలిమిం

గొందఱు నేర్పున నీదిరి

మృందరి నందలకొలంది మనుజులు చింతన్.

5

మ. జలధిం గూలిన సర్వ పాంథజన యో

మా కింత సంలగ్న మం

గతి సూత్రంబుల కాంతి లోకమునకుం

గప్పెన్ విమాదంపు దు

మ్ముల నేష్యము; మృత్యుదేవి ప్రతిభా
బాంగార విప్పార్చి భీ
లేలఁ గూర్చిరంబగు మామృతం బుచ్చి యు
త్సేకించె నొక్కమృడిక.

6

గీ. వ్రాణో సంరక్షణార్థమై ప్రకృనున్న
పడవను గుబేలునం దూకి వర్తకుండు
మైమఱచి గామ్మసిలి యన్య నుండలంబుల
జేరె భ్రాణాలఁ జేకొని చింతితోడ.

7

చ. ననువులఁ గొల్లఁ జెప్పకొని
వర్తకుఁ జేడుచు నొక్క కుక్కు సం
ననువులఁ జేతబట్టకొని
యార్జని చెందుచు గూర్చి పోకిరి
వినుగుచు నుండ వైవవిధి
వింశగ నొంటరిగా గమంచు మా
నిసిని హతాత్తుగా నునిసి
నెవ్వగఁ బల్చెను గడ్గడంబున.

8

చ. పిలిచి నమస్కరించి శస
సేరును నూరును విన్నపించి, వ్యా
కులండు చిత్తమాపుకొని
కోటలుల లెక్కకు దీరినట్టి పు

ష్కల ధనరాసులుం గలిగి

కాంచన మార్జన సేయు దీక్షతోఁ
గులికి విదేశయాత్రలను
నోరితి నే సడియాస పెంపునన్.

9

గీ. కడలి సడుమఁ గుపానులు కానరించి
సగలు రత్నాలతోపాలు నావ మునిగి
సను దరిదుర్ని జేసె జండప్పచండ
కాల పురుషుండు చెలరేగి గడియలోనె.

10

చ. అడిగినవారి కిచ్చుటయె
యూచరణాధిపబుద్ధిగా నీ నే
సడుగఁగఁబోను, లేనను
సర్థమదంబున విక్తివేగుచున్
బుడమి సమస్త వస్త్రపులు
బుద్బుడతుల్యము లంచు నెంతు నె
ప్పుడును, విరోధ కార్యముల
పొంతకు బుద్ధి మఱిల్పకుండఁగన్.

11

ఉ. స్వీయచరిత్ర మెప్పుడును
జెప్పుకొనంగను పాడిగాదు, నా
కీ యెడ లేరు నేస్తులు మ
తెవ్వరు, హస్తముఁ గిరిందుజాపుటన్

కోయు మనస్సు, నెట్లయిన
 నుం దరినూలిన కోజలందు నేఁ
 జేయున దేని లేక యిటు
 జిక్కితి మిక్కిలి చింతిఁ గుందుచున్. 12

మ. అనినన్ బొంఘుఁడు సావకాశముగఁ ద
 ద్వాపారి దిక్కొచ్చు బొ
 ర్థన నాంతంబుగఁ జిత్తగించి తనలోఁ
 దానేమొ చింతించి మె
 త్తని చిత్తంబు వెలార్చి నాంత్యసపు టు
 ద్యద్వాక్కులన్ బుజ్జగిం
 చి నయంబున్ బ్రవచించె నూత్న వ్యమున్
 జంతన్ నెనన్ బొంగున్. 13

చ. ఇది యొకలంక, సింహుఁ డను
 నేలిక మున్ గనిపెట్టి రాజ్యము
 న్విదితయశండునై నిలిపి
 విశ్వము తన్ను నుతింపుచుండగా
 'కుదురుప' దేశ నామ మిడి
 కోరి వసించెడి పట్టణాని క
 న్దేదలున బెట్టె సింహపుర
 మంచును సార్థకనామమై తగన్. 14

గీ. పుట్టి గోచులు బెట్టిన పూటనుండి
 పౌరుషపు నెత్తురుల వార్ధిఁ బరుగులిడుచు

సాము గరిషీలు నేర్తురు సమరదీక్షఁ
బిడుగు తునకలె యవ్వీటి పిల్లవాండుగి.

15

మ. ధనధాన్యంబుల కాటపట్టు డమరొ
దగ్గింపు టుద్విగ్నముల్
గన నీ దేశమునందు సున్న ధనకాం
క్షం గూర్చకార్యాలపై
మనసుం బెట్టఁగఁబోరు, యాచకుల న
న్మానించు నాచారమే
మునుజన్మంపు తపంబుభావము సత
మ్ముక్ రాజు లవ్వీటిలో.

16

చ. బలిసి మదాంధులై గవిసి
పౌరుషము న్నిగిడించు పాడు రా
జుల కదనాన పాడయిన
శూరుల కాంతల మేల్మి నల్ల పూ
సల విషగాధ మే మెప్పుడు
సత్యముగా వినలేదు చుట్టు వా
ర్ధులు గల దీవియాటను న
రుల్ సొరనేరని కారణంబునక.

17

ఉ. ఇంచుక చావునందు గల
దీశ్వరు కోవెల సజ్జనాళి పూ
జించుచు మంచి కానికలఁ
జేర్చి నుతించెద రట్టి మెప్పి లే

వంచును సంశయంబు వల

దయ్య భజింపను గొండమల్లె లిం
చించుక గాంచఁగాఁ గలవ

యెక్కడఁ జూచిన నక్కడనుమీ. 18

ఉ. ఆ కనుపించు పర్వతపు

టద్దటి హృదిని యొందుబాటు న
స్తోక తరంగ డోలికలఁ

దూఁగుచు హంస వధూపరుల్ సదా
కోకనదంపు వాసనల

కుఁ భ్రమియించు తదీయభాగ్యమున్
దాకొని చూడుమా కడు ము

దం బిడు నాత్మకు విత్రబుద్ధితో. 19

ఉ. ఆ నది దేశమంతటను

నార్పుచు బారును, భూమియందుఁ గ
ళ్యాణమయంబు, శోభనపు

టారతు లిచ్చి దిగిశ బృండ మెం
తో నుతియించు చుందురు, బ్ర

తున్నము లెట్టివో గానరాక యే
మాన ధరాతలేందుఁ డస

మానుఁ డటందురు నిత్యముం బ్రజల్ . 20

చ. పరిమళయు క్షమై తనరు

బాలసమీరము లబ్బురాన భూ

ధరమునఁ బుట్టి జీవుల ను

దారగతిం దనివండఁజేసి, ని

ర్భర సుకుమార గాధ కవి

రాజులకుఁ దలియించు మర్మ మం

దరసితివా! విచారదశ

యంతము నొందు నిమేష మాత్రలో. 21

మ. సొలపుంగల్గును రాత్రిలందు గిరిపై

జ్యోతిర్లతా గుచ్ఛపు

న్వెలుగుంజూడ స్వదేశ యాత్రికులకుఁ

విభ్రాంతచేతస్కులై

యలపుండెంది కృశించుచుం గొఱవిద

య్యా లట్లు భావించు ర

న్యులు, తత్కాంతి విమర్శనీయము హితా

యోజింపు భీతిల్లకఁ.

22

ఉ. లచ్చపు సొంపుపెంపున ది

నాంతము శాద్వలసీసులందు వేఁ

బచ్చిక మేసి మేసి, చెలు

వంబున జింకలు స్వేచ్ఛ యొప్పుగా

నచ్చిక బుచ్చికం దిరుగు:

నత్తటి ముద్దుగఁ జెల్మిఁజేయఁగా
నిచ్చజనించు, జిక్క వవి
యెంతప్రయత్నముఁ జేసినన్ సఖా. 23

ఉ. పోవఁగఁబోవఁ ద్రోవ నొక

పూచిన దివ్య వనాస మార్గిఁకులుం
గోవెల లాది పక్షిగణ
కూజితముల్ జెలరేఁగుచుండు, సం
దేవి శకుంతరాజయ్యో! మ
తేవి లతాంతపు వింత సొంపులూ
నీ వెఱుఁగంగలేవు మహా
నీయ! ప్రహర్షము చెంగలింపఁగన్. 24

ఉ. ఆమడదూర ముండి రసఁ

గా వసదేవత ముమ్మరించి యెం
తో మురిపాన పాంథులను
గోడ్మొని స్వాగత మీయనో యనన్
గోమలవాయు డింభకుల
గుంపులు గుంపులఁ బంపుచుండు, గా
రామున వింతపూవుల ప
రాగము కావికబెట్టు సొంపునన్. 25

ఉ. ఆ వస రామణీయకము

నారసినంతన భాగ్యదేవికిం

దావలమైన దేశమని

తప్పక చోచు సుమీ, విదేశ పాం
థావళి కద్దియే ప్రథమ

దర్శనచిహ్నము సంతసింప, నీ
కా విభవంపు దర్శనము

నందుట జన్మ తరించుటే సఖా!

26

చ. పోలముల కాపాబాలికలు

బొమ్మల గీముల నేర్పఱించి, సా
మ్ముల గదియించి సేసలను

బోయుచుఁ బెండిలిఁ జేయుచుండ్రు బె
ద్దలగతి; యగ్ది నీ నరసి

తాళి; యదేమని ముచ్చటంపఁ, బ్ర
క్కల సడయాచుచుందురు ప

కాపక నవ్వుచు లజ్జపెంపునన్.

27

మ. రమణీయంపు విచిత్ర వస్తుతతిఁ జే

ర న్నాంఘ గావించు నం
దు మనంబందున భ్రాంతిపుట్టి, దుద నా

త్రోవ న్విలోకింతు పు
త్తమవాఃపూర విశాలదీర్ఘిక తరూ

ద్యచ్ఛాయలన్ నిల్చి సా
ఖ్యము నా మీఁదట గాంతు సింహపురి వ

ప్రాంతంబు నగ్నిద్యుతిన్.

28

మ. తులకించు స్నగరంబు నంతటను వి
 మృద్ధిముల్ వాడవా
 డలఁ జెన్నాడును రంగవేదికలు, వే
 డ్దగ్గ మేళితాళాల పెం
 పులు శ్రోత్రంబుల కింపూఁ బాడము బా
 బూ! చంద్రకాంతోపలం
 బుల సౌధాల విచిత్రదర్శనము సిం
 హుగూఢ్య కన్దాయికిఁ.

29

గీ. పంచమస్వరంబున వేశ్యభానులెల్ల
 తీగరాగాలఁ దీయుచుఁ నిరుగుచుండు
 వలపు కిన్నెరసానులు వచ్చి వియ్య
 మందెనఁగు తస్మహాసంద మనుభవింప.

30

ఉ. సొమ్ముల నెమ్మొక్కతీయలు
 రాంపుగఁబెట్టి ఒజారులందు నం
 దమ్ముగ రాత్రులందున న
 తమ్ము చింతింతురు, చూచినంత క
 న్దమ్ములు గోరిగించి పయి
 నంబడ చిత్తము భ్రాంతిఁగొల్పు, దే
 శమ్ము పరిస్థితుల్ మది వి
 చారణసేయుము నిబ్బరించుచుక.

31

చ. కులుకు మిటారి కత్తియలు
 గొందఱు ని స్వలపింపజేయ సా

మ్ములను ధరించి మన్నఘని

పూవుల వింటిని యెక్కువెట్టి చూ
పులశరజాల మేమటక

పూనిక వేయుచు లేనిపోని భాగం
తుల గలిగింతురయ్య యవి

దుఃఖము దెచ్చు నొకప్పుడు దుష్ఠతీక. 32

గీ. సింహనగర ముఖద్వార సీమయందు
నత్రాశాల గలదు, నీవు జనెడు సరికి
బ్రొద్దుగుంకును, నచ్చోట బోన మార
గించి నిదురింపు మా యింటి పంచలందు.

33

గీ. పగటివేళను జొచ్చి యా పట్టణంబు
జూడవచ్చు నే జెప్పిన చోద్యములను
తనివి దీరంగ; రాజధవన విచిత్ర
ముల పసందు వర్ణింపగా నలవిగాదు.

34

గీ. అన్న పానాల కే మాత్ర మడ్డులేదు
నీవు యాచింప బనిలేదు నిజము మిత్ర !
కోరుకొననిదే హెచ్చుగా గూర్పువార
లెవ్వరైనను నందు లోలందులేదు.

35

గీ. అడిగి కైకొంట నీచకార్యం బటంచు
దలచితివయేని కప్పించి ధనముగొను మ

దే మగసిరి యన్నిటికన్న, నెప్పుడైన
నరుగగా వచ్చు నీ దేశ మడ్డులేక.

36

గీ. ముక్కు దోమల యోధులు ముమ్మరించి
నిదుర జేవి రాజ్యంబుపై నివ్వటిల్లి
సిలుగు గూర్తురు ముక్కు బొకుల నిగిడ్చి
గాలిపగతుని కంటికిఁ గానరాక.

37

గీ. మఱచితి క్షమించు మప్పాజి మర్కమొండు
వేటబాషను మాటాడు విధము గలదు
నీకు రాదది; కొన్నాళ్లు నేర్చికొమ్ము
కష్టముల జేవి యొకనినే గొఁగిలించు.

38

గీ. మంచి సెబ్బర లన్ని క్రమంబుగాగ
వర్తక శిఖామణికిఁ దెల్పి బాటసారి
పోయివచ్చెద ననిచెప్పి పోయె నెటకొ ?
యతఁడు మనుజుడో ? దై వంబో ? యరయరాదు.

39

ఉ. తూరుపు తెల్లనయ్యె, దరి

దోచక దేవునిఁ బూజనేసి క

న్నీరుల ముని తేలి పయ

నింపఁ గడంగెను సెట్టి యొంటిగా

దారుల కేకరింపక ని

దానముతోడను, బొంగివచ్చు నీ

హారము దప్పు కొంచు పథి

కాగ్గిణి చెప్పిన గుర్తుచొప్పునన్.

40

మ. కల చోద్యంబులఁ గొంచె మారయుచు మా
 ర్గంబు స్విలోక్తిచు చా
 వల దుఃఖం బొక యింతవీడి, వారిపై
 భారంబునుం బెట్టిలో
 యల సత్త్వంబుల ఘోకృతు ల్వినుచు ధై
 ర్యంబంది యేకాకియై
 యలతఁగ్గ సింహపురంబుఁ జేరఁ జనె సా
 యంసంధ్యకాలంబునఁ.

41

ఉ. అంతట వర్తకుండు పుర
 మంతయుఁ దీర్చిమ్మరి బాటసారి బ
 ల్వింతగఁ జెప్ప చిత్తముల
 వేడుకగాఁ గనుగోఁగ నా పురం
 బంతయుఁ జూచి, యెక్కుడగు
 హర్ష సుధాఁబుధి నోలలాడి సా
 యంతనమందు నొక్క నిల
 యంబును జేరెను విశ్రాంతింపఁగఁ.

42

గీ. నాటిరాతిరి యా యింటి నాయకుండు
 మురహరు చరిత్రము నివ్వని కరుణ వొడమ
 సతిధి సత్కారముల నెల్ల నాచరించి
 వింతగను విందుఁగూర్చె సుస్వాంతుఁ డగుచు.

43

చ. విలిచినఁ బల్కునొల్లడు త
 పించును గొత్త మునీంద్రువోలె తా

బిలిచినఁ బల్కు లెవ్వరును
 వేరొక బాసను నుచ్చరించుటక
 గలఁతను జెంది భీతిఁగొని
 కష్టదశం దలపోయుచుక వెనక
 గలయ పురంబు సంతట వి
 కారమునోఁ దిరుగాడు జోగియై.

44

మ. మఱియిం కెట్టుల నా స్వదేశమాను బ్రే
 మం జూడ పీతానా ? నా
 మురిపెంపుం గులకాంత సుందరముఖుల
 భోజాత మేనాఁడు నేఁ
 బరికింతుక మునునై భవాల బదు లా
 పాదించె గ్రహాలు, నా
 చరితంబు నిన్ను వార లెవ్వ రకటా !
 సంతాప చిత్తంబులక.

45

గీ. ఇచట వారల బాస నే నెన్నఁడై న
 నినియు నేర్చి యెఱుంగ; నెవ్వసకి నిచట
 నా పలుకు దెలియ దకట! యీ పురంబు
 నందు నక దోయు విధిని నే మందు నింక.

46

గీ. మంటి చారలచే మేను మాసిపోయె
 చినిగిపోయెను పస్త్రాల్లు; చేయి చాచి
 యొరుల యాచింప నేర డోగిరము లేక
 మురహారుఁడు పరుండె విచార పరవశుఁ డయి.

47

మ. అతఁడట్లానల చింతచే విసిగి కా
 ర్యంబేదియుం దోచక
 వెతలం జెందుచుఁ గొంత కాల మెటులో
 వేసారి, తద్దేశపు
 గతులక వర్తకమర్థముం బ్రబలకాం
 క్షు గొన్ని తంత్రంబుల
 ద్భుతరీతిక గ్రహించి కూర్చె ద్రవిణం
 బుక ధీకుడై యన్నిటక.

48

మ. చిరకాలంబున కైన రాని కతముం
 జింతించి చుట్టంబు లం
 దఱు బేహారికి నుత్తర క్రియల న
 ధర్మాన చేయించి పో
 యిరి; నిస్సీమవిచారవారినిధి నా
 యిల్లాలునుం బుత్తుడు
 దరియుం దోవయుఁ దోచకుండి రట నిం
 టం గప్తముల్ జెందుచుక.

49

గీ. వరదఁ బోయిన సెట్టి లాభమున వచ్చు
 విధము; పందొమ్మిదేండ్లకు వింతదోష
 వర్తకుండు స్వగ్రామంబు వలపుతోడఁ
 జేరె, ధనరాశితో దనవారిఁజూడ.

50

చ తు ర్థా శ్వా స ము

ఉ. తీరని ముఖపుంగడలిఁ

దేలుచు నాటిదినాన నెందుకో
చూరున దేవులాడ నల

శ్లోకపు గొట్టము గానుపింపఁగా
భారవి మున్నొకంట గుదు

వంగను బెట్టినదై సెలంగు సం
చారసి పక్కజేర్చి పతి

నాత్మఁ దలంచి పయండా పుత్తుఁడో. 1

గీ. ధనపు శకటంబులను పంచదరిని నిల్పి

మదన తాపానలంబున మృగ్గుచున్న

అంగనను జూడ సంతోష మతిశయిల్లి

అరిగె మురహారుఁ డింటికి బిరబిరాన. 2

గీ. గాఢనిద్రను జెందెడి కాంతతోడఁ

బవ్వళించిన పూరుషుఁ బాటచూచి

యెవ్వఁడో యని మదిలోన నెంచి, యూర!

సతుల చిత్తంబు లెంతయు చంచలములు.

గీ. అని తలంచుచు నుండెడి యంతలోన

సతి చివాలున లేచి మంచంబు డిగ్గి

నాఁడు పరదేశ మేగిన నాథుఁ డనుచు

గురుతుపట్టి యెగాదిగ పరికరించి. 4

ఉ. తీరని సంతసంబునను

డివ్వె వెలుంగు వెలుంగఁజేసి, యిం
పారఁగఁ జూచియు స్పృగని

యబ్బురపాటున గౌఁగిలిఁచి కం
గారు మనంబుతో నతని

కట్టెదుటన్ నిలుచుండి యుబ్బి తా
భోరున నేడ్వ సాగె తన
పూర్వపు కష్టము లోడిగిల్లగఁ.

5

గీ. నిదురమంపున మంచానఁ గదలుచున్న

తనయునిన్ లేపి నేటికి జనకుఁడెట్లొ
నచ్చె! తెమ్మురా! యని లేపఁ, బండ్లుఁ గొటికి
దగ్గునను లేచెఁ గోపాగ్ని భగ్గు మనఁగ.

6

గీ. నాథుఁ డెక్కడికో పోయినాడటంచు

కలుషమతి వయి పుత్తునిఁగాంచి, నాదు
పుత్తుఁడని చెప్పుచుంటి వపాత్తురాల
ధాత్రి మోహంధకారిణి తరుణులరయ ?

7

గీ. “నగల నమ్ముటకై పోవునాటి కేను

గర్భవతినిగదా ! చిరకాల మగుట
మఱచితిరి యేమొకో!” యన, మగఁడు “నన్ను
వంచనముఁ జేయఁ గపటోక్తిఁ బలుకుచుంటి.”

8

మ. అని రోహిణి వెలార్చి నిమగ్నపు వా
 క్యంబుల్ బ్రసరించి కా
 లుని చందంబునఁ జెంతనున్న యొక వా
 లుం గేలఁ గై నేసి భా
 ర్యను జంపంగఁ బ్రయత్నము న్సలిపి ప
 ర్యంతస్థ మౌ లేఖనం
 గని యెవ్వఁడొ లిఖించె నంచు కడుకం
 గార్తై విలోకింపఁగన్.

9

శ్లో. సహసా విదధీత స క్రియా
 మవివేకః పర మాపదాం పదమ్
 నృణామేహి విమృశ్యకారిణం
 గుణలుభైః స్వయమేవ సంపదః.

10

ఉ. ఏ పని సాహసించి యొన
 రింపఁగరా దవివేక మెంతయో
 యాపదఁగోరు, సంపదలు
 యాచనచేయును సద్గుణంబులన్
 గాపటికంబు హీనతకుఁ
 గారణమౌ, పరికించి చక్కగా
 లోపము దిద్దువారలకు
 లోనగు సంపద లెల్ల భంగులన్.

11

చ. అని పరియించి కోపమును
 నాపి చివాలునఁ గత్తి నేలపై

నునుచుచుఁ గన్బొమల్ ముడిచి

యొప్పరికింపఁగ మిత్రుఁడౌ కవీం
ద్రుని రచనంబటం చెఱిగి,

తుందుడుకు న్విడనాడి భార్యను
దనయునిఁ జేరఁదీసికొని

తాను ముదంబుధి నోలలాడుచున్. 12

ఉ. భారవి శ్లోకపు న్నహిమ

వల్లఁగదా! తలఁపన్ మదీయ సం
సారము దక్కి శాంతిఁగొనఁ

జాలి చరించుట; యద్దిలేనిచో
భూరివిచారవారినిధి

మున్ని సశించెడివాడనే, భళి!
కారణజన్ములౌ బుధుల

గణ్యతరోర్తు లభీష్టదంబులౌ. 13

గీ॥ కుదువఁబెట్టిన శ్లోకంబు కొఱవగుటను

గావ్యముం బ్రకటింపక కవివరుండు

వర్తకునిరాకకై వేచి వర్తమాన

ములను గొనుచుండె రాయబారులను బంపి. 14

ఉ. ఎందరొ వచ్చి భారవి క

వీంద్రునితోడ మహానుభావ; నీ

వెందుల కింక గ్రంథమును

నేరికిఁజూపవు, వర్తకుండు ని

బృందిని బెట్టునప్పటికి

బై కము జిక్కదెనాఁగ! తొంటి యొ

ప్పందముఁజేసి తా వినఁడు

వారల బోధల నెన్నియేనియున్.

15

గీ. అంత బేహరి నిజపురి కరుగుదెంచు

వార్త విని శ్లోకమున కయి పై కముఁగొని

సంతనము పొంగిపొర్లంగ సత్కవి యొక

మంచిరోజుఁ బయనముఁ గావించుచుండె.

16

ఉ. భారవి సత్కవీంద్రు ఋణ

బంధనముం దెగతెప్పి వానిని

జారుతరంపు కాన్కలను

చక్కగఁ గొల్వకయున్న నెల్లరున్

దూరక పోవరంచును వ

ధూమణితోడను మూఁడువేల బం

గారపు నాణెముల్ గొనుచు

గ్రక్కన వర్తకుఁడుం బ్రయాణమై.

17

ఉ. దారిని బోవుచుండు నెడ

తజ్ఞుడు భారవి సత్కవీంద్రుఁ డా

దారిని గానుపింపఁగ ము

దంబున వర్తకుఁ డా కవీంద్రుని

జేరి నమస్కరించి “కవి

శేఖరు శ్లోకముచే కుటుంబ మీ

తీరున నుంటయుం దెలిపి

దీవన లి”మ్మని కోరె భక్తితో.

18

మ. అసఘా ! మా కడ దృవ్యముంట, భవదీ

యంబైన వాక్ష్పక్తి నా

కను నా బోటికి నిశ్చలుండుట కగుం

గూర్చి న్ననుం గాంచి మీ

రనువాప్పారంగ తొల్లి గైకొను ఋణా

ర్థం బుంచు పత్రంబు మీ

ఘనతం దెల్పెడి శ్లోక మే సిడెడు కా

స్కల్ గొండు ప్రిథ్విచెదక.

19

గీ॥ అనుచు ఋణపత్ర మిచ్చి కావ్యంతరంబు

నందునం జేరు శ్లోకంబు వందనముల

మెచ్చి పసిడి నిష్కంబుల నిచ్చి దేవుఁ

బూజనేసిన గతిఁ గవిఁ బూజనేయ.

20

ఉ. ఆతఁడు ప్రేమవీధిని వి

హార మొనర్చుచు నుత్తమర్థు లే

గీతిగ నుండువారొకొ ? వ

రించెను నీడగు సద్గుణాళి నా

చేతముఁ గాన గైకొనుము

శీత మయాఖి దినేశు లుండు దా

కాతతమైన కీరితిని

యన్వయ మిద్ధర పొంగి తేరఁగఁ.

21

గీ. అంచ నాశీస్సు లిడిన కవ్యగ్రయాయిఁ

బల్ల కని నెక్క జేసి తా నుల్ల మలర

స్వీయపురికిని గొనపొయి శ్రేష్ఠబంధు

హితులు మెచ్చంగ నాశ డద్భుతపథక్తి.

22

మ. పురి నూలేఁగఁగఁ జేసి, కాన్కలిడి, ధ

పూర్ణుఁ గవిందుఁ బొరిం

బొరి శృప్తిం బొసరించి, వానివలనఁ

బోధ్యంబుల వాని నే

ర్పరియై వించు జగజ్జనంబు పొగడఁ

వల్ల నే పొద్దులుఁ

బురు డవ్వారలు వీని క న్నుడి సభో

భూభాగముల్ నిండఁగఁ.

23

ఉ. బంధుర మల్లికా ప్రసవ

పంక్తిగళస్మకరంద బిందు పు

ష్పంధయ చక్రవర్తిగతి

భాసిలు సత్పద గుంధసంబులఁ

గ్రింధము నల్లినా డతని

గాంచి తరించెద నంచు భోజుఁ డా

నందముతోడ భారవిఁ గ

నం జనుడెంచెను పండితాభివో.

24

గీ. నీవు వ్రాసిన గ్రంథంబు నేర్పఁజూపి
 నన్ను కృతిపతిఁగాఁ జేసి నాదుయశము
 నిఖిల దిగ్దేశ రాజన్య నికరములకుఁ
 దెలియఁజేయుచు నాశీర్వాదింపు మనఘ ! 25

మ. అనిసన్ భారవి సంతసించి కృతి ని
 య్యుండగ్గ భూపాలుఁ డీ
 యనఘుం డంచు దలంచి యియ్యకొనె, య
 య్యార్యోత్తముల్ బాంధవుల్
 దన పాండిత్యముఁ జూచి సంతసెల ని
 త్యశ్రీలు వర్ధిల్లగాఁ
 జనియెన్ భోజని వెంట సదృఢులు ని
 చ్చన్ దన్ను సేవింపఁగన్. 26

గీ. కవులు గాయకు లాదియకా ఘనులు గొలువ
 భోజ భూపాలుఁ డాస్థాన భూమియందు
 రమ్య మణిరత్న మౌక్తిక రాంకవములు
 బహుమతి నొసంగె భారవి పండితునకు. 27

సర్వము సంపూర్ణము.

